

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

(повна назва факультету)

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

магістр

на тему: Розробка стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків (на прикладі Комунального підприємства теплових мереж «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради)

Виконав: студент _____ 6 курсу, групи ППм-61
спеціальності _____ 076 «Підприємництво та торгівля»

(шифр і назва спеціальності)

(підпис)

Решетука С.А.

(прізвище та ініціали)

Корієвич

Маркович І.Б.

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет _____ Економіки та менеджменту
(повна назва факультету)
Кафедра _____ Економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ЕФ

Олена ПАНУХНИК

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«28»

12

2024 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня _____ магістр
(назва освітнього ступеня)
за спеціальністю _____ 076 «Підприємництво та торгівля»
(шифр і назва спеціальності)
студенту _____ Решетусі Станіславу Андрійовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____ Розробка стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків
на прикладі комунального підприємства теплових мереж «Тернопільськтеплокомуненерго»
Тернопільської міської ради

Керівник роботи _____ д.е.н., доцент Маркович І.Б.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «30» вересня 2024 року № 4/7-958

2. Термін подання студентом завершеної роботи 20.12.2024

3. Вихідні дані до роботи фахові наукові публікації, статистична звітність, результати
самостійних авторських досліджень, матеріали галузевих Інтернет-сайтів, статична звітність
КП «Тернопільськтеплокомуненерго»

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА
«ТЕРНОПІЛЬСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО»

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис
Охорона праці	Радинський С.В., к.е.н., доцент	Завдання видав
Безпека в надзвичайних ситуаціях	Стручок В.С., старший викладач кафедри ОХ	

7. Дата видачі завдання «01» жовтня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір та затвердження теми кваліфікаційної роботи	30.09.2024	Вибір
2	Робота над планом, затвердження плану	08.11.2024	Вибір
3	Пошук та підбір літератури, відповідно до затвердженого плану	15.11.2024	Вибір
4	Робота над першим (теоретичним) розділом	22.11.2024	Вибір
5	Робота над другим (аналітичним) розділом	29.11.2024	Вибір
6	Робота над третім (проектно-рекомендаційним) розділом	06.12.2024	Вибір
7	Робота над четвертим розділом «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях». Підписання розділу в консультантів	13.12.2024	Вибір
8	Проходження нормоконтролю	14.12.2024	Вибір
9	Підготовка керівником відгуку та отримання зовнішньої рецензії	15.12.2024	Вибір
10	Попередній захист кваліфікаційної роботи	16.12.2024	Вибір
11	Робота ЕК. Захист кваліфікаційної роботи	23.12.2024	Вибір

Студент

(підпис)

Решету́ха С.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

АНОТАЦІЯ

Решету́ха С. А. Розробка стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків (на прикладі Комунального підприємства теплових мереж «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради).– Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля». – ТНТУ. – Тернопіль, 2024.

Об’єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність КП «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради.

Метою кваліфікаційної роботи є діагностика комплексу факторів, що впливають на рентабельність підприємства та розробка на основі такого аналізу стратегії, яка дозволить підприємству ефективно підвищувати рентабельність та зменшувати збитки, що забезпечить його стійкий розвиток та конкурентоспроможність в довгостроковій перспективі

Методи дослідження. У процесі дослідження використано метод прогнозування, індуктивно-дедуктивний, комплексний аналіз, фінансово-економічний аналіз, табличний та графічний методи узагальнення і подання статистичної та аналітичної інформації.

У кваліфікаційній роботі визначено економічний зміст показників рентабельності, досліджено теоретичні підходи формування стратегії діяльності підприємства, виявлено причини та можливі наслідки збиткової діяльності. Здійснено

оцінку фінансово-економічного стану КП «Тернопільміськтеплокомуненерго». Розроблено та економічно обґрунтовано стратегію підвищення рентабельності для досліджуваного підприємства.

Окремо розглянуто аспекти охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях на підприємстві.

Ключові слова: рентабельність, стратегія підприємства, фінансова стійкість, собівартість.

ABSTRACT

Development of a Strategy for Increasing Profitability and Minimizing Losses of an Enterprise (Municipal Heat Networks Enterprise "Ternopilmiskteplokomunenergo" of the Ternopil City Council as a case study).

Research for the degree of "Master" in the specialty 076 "Entrepreneurship and Trade". – TNTU. – Ternopil, 2024.

The object of the study is the financial and economic activities of Municipal Heat Networks Enterprise "Ternopilmiskteplokomunenergo" of the Ternopil City Council.

The purpose of the qualification work is to diagnose a set of factors affecting the profitability of the enterprise and to develop a strategy based on such an analysis that will allow the enterprise to effectively increase profitability and reduce losses, which will ensure its sustainable development and competitiveness in the long term.

Research methods. The work used the following methods: inductive and deductive, complex analysis, financial and economic analysis, tabular and graphical methods of generalization and presentation of statistical and analytical information.

The qualification work defines the economic content of profitability indicators, examines theoretical approaches to the formation of the enterprise's strategy, identifies the causes and possible consequences of unprofitable activities. An assessment of the financial and economic condition of Municipal Heat Networks Enterprise "Ternopilmiskteplokomunenergo" was made. A strategy for increasing profitability for the studied enterprise has been developed and economically substantiated.

Aspects of labor protection and safety in emergency situations at the enterprise were separately considered.

Keywords: profitability, enterprise strategy, financial sustainability, cost price.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
-------------------	----------

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність економічного поняття «рентабельність діяльності підприємства» та методики визначення її рівня.....	9
1.2. Дослідження підходів до формування стратегії діяльності підприємства.....	17
1.3. Причини та можливі наслідки збиткової діяльності суб'єкта підприємництва.....	26
Висновки до розділу 1.....	33

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ КП «ТЕРНОПІЛЬМІСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО»

2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства.....	34
2.2. Комплексна оцінка фінансово-економічного стану КП «Тернопільміськтеплокомуненерго».....	40

2.3. Дослідження основних індикаторів збитковості досліджуваного підприємства.....	54
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТА МІНІМІЗАЦІЇ ЗБИТКІВ НА ДОСЛІДЖУВАНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	
3.1. Розробка стратегічних заходів покращення фінансового стану досліджуваного підприємства.....	60
3.2. Економічне обґрунтування запропонованої стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків КП «Тернопільміськтеплокомуненерго»	66
3.3. Прогнозування основних показників фінансового стану досліджуваного підприємства	73
Висновки до розділу 3.....	
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	
4.1. Охорона праці на КП «Тернопільміськтеплокомуненерго».....	80
4.2. Підвищення стійкості роботи досліджуваного підприємства у воєнний стан.....	82
Висновки до розділу 4.....	85
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	86
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ДОДАТКИ.....	96
--------------	----

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах глобальної економічної нестабільності та жорсткої конкуренції, підприємства змушені шукати нові шляхи для зниження витрат та збільшення доходів, щоб залишатися конкурентоспроможними, та максимально ефективно задовольняти запити клієнтів.

Одним із ключових фінансових показників, що відображає ефективність діяльності підприємства, його фінансову стабільність та інвестиційну привабливість є рентабельність. Підприємства з високим рівнем рентабельності здатні легше адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, підтримувати свою ринкову позицію та забезпечувати довгострокову життєздатність. Вони можуть успішніше переживати економічні спади та кризи.

Значний вклад у розроблення теоретичних та методичних засад розробки стратегії підвищення рентабельності підприємств здійснили такі вчені-економісти, як Бержанір І.А., Гвоздей Н.І., Кирич Н.Б., Князь С.В., Ковальчук Т.М., Лахтіонова Л.А., Лищенко М.О., Пандас А.В., Терещенко О.О., Улянич Ю.В., Федерка Т.М., Янковий О.Г., та ін.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є діагностика комплексу факторів, що впливають на рентабельність підприємства та розробка на основі такого аналізу стратегії, яка дозволить підприємству ефективно підвищувати рентабельність та зменшувати збитки, що забезпечить його стійкий розвиток та конкурентоспроможність в довгостроковій перспективі.

Досягнення цієї мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

1. визначити економічний зміст показників рентабельності та методику їх аналізу;

2. дослідити теоретичні підходи формування стратегії діяльності підприємства;
3. виявити причини та можливі наслідки збиткової діяльності суб'єкта підприємництва;
4. провести загальну організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
5. комплексно оцінити фінансово-економічний стан КП «Тернопільськтеплокомуненерго»;
6. здійснити аналіз показників фінансово стану досліджуваного підприємства;
7. розробити стратегічні заходи покращення фінансового стану досліджуваного підприємства;
8. економічно обґрунтувати запропоновану стратегію підвищення рентабельності та мінімізації збитків КП «Тернопільськтеплокомуненерго»;
9. спрогнозувати основні показники фінансового стану досліджуваного підприємства із врахуванням реалізації розробленої стратегії

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність КП «Тернопільськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради.

Предметом дослідження є теоретичні й прикладні аспекти розробки стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків КП «Тернопільськтеплокомуненерго».

Методи дослідження. В процесі дослідження використано метод прогнозування, індуктивно-дедуктивний, комплексний аналіз, фінансово-економічний аналіз, табличний та графічний методи узагальнення і подання статистичної та аналітичної інформації.

Інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних та іноземних авторів, матеріали періодичних видань, наукова монографічна література, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, нормативно-правові акти за профілем кваліфікаційної роботи, інтернет-джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у цій кваліфікаційній магістерській роботі на основі здійснення аналізу діяльності досліджуваного підприємства розроблено стратегію, яка може бути практично впроваджена та направлена на підвищення рентабельності та мінімізацію збитків КП «Тернопільськтеплокомуненерго».

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання розробленої стратегії підвищення рентабельності у подальшій діяльності як досліджуваного підприємства, так і інших суб'єктів господарювання.

Апробація результатів дослідження. Тези доповіді, які стосуються предмету дослідження, були опубліковані у збірнику праць XII та XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (м. Тернопіль, 16 травня 2024 р та м. Тернопіль, 25 листопада 2024 р).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність економічного поняття «рентабельність діяльності підприємства» та методики визначення її рівня

В сучасній науковій літературі існують різні трактування поняття рентабельності підприємства. Проте, більшість науковців дотримуються думки, що рентабельність є відносним показником, що відображає здатність суб'єкта

господарювання покривати витрати та забезпечувати його прибутковість. Показники рентабельності характеризують фінансові результати та ефективність діяльності суб'єкта господарювання.

Зокрема Пандас А.В. та Федерка Т.М. [39] у своїх працях акцентують увагу на доцільності розгляду рентабельності як об'єктивної економічної категорії та як окремого показника. Зокрема, як об'єктивна економічна категорія, рентабельність характеризує прибутковість, фінансовий результат господарської діяльності.

Крім того, вищезазначені автори стверджують, що рентабельність, у порівняння із прибутком, здатна більш повно охарактеризувати кінцеві фінансові результати суб'єкта господарювання, адже її величина демонструє співвідношення кінцевого ефекту та використаних ресурсів. Тобто рентабельність є не просто статичним, розрахунковим параметром, а є являє собою складний та комплексний економічний критерій, що характеризує фінансову діяльність будь-якого конкретного економічного суб'єкта. Підвищення рівня рентабельності є метою будь-якого підприємства, в умовах ринкової економіки.

Бержанір І.А, Гвоздей Н.І. та Улянич Ю.В. у своїх дослідженнях [6] пропонують фокусуватись на рентабельності як на показнику, що відображає ефективність спожитих ресурсів підприємством.

Зокрема мова йде не лише про трудові, земельні чи матеріальні ресурси, а і про рівень керування та організації виробництва, якість та результати реалізації продукції та рівень стимулювання працівників. Показник рентабельності дозволяє зрозуміти, чи достатній рівень прибутку, у порівнянні із іншими величинами, що впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства.

Також вищезазначені вчені фокусуються на тому, що рентабельність здатна служити індикатором, що характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємств саме в умовах

жорсткої конкуренції на ринку та економічної кризи. Також, на думку авторів, високий рівень рентабельності неможливий без наявної налагодженої системи прийняття компетентних та своєчасних управлінських рішень.

На думку Ю. Гайбура та Л. Загнітко [13] рентабельність підприємств є важливим показником, який водночас відображає результати фінансово-господарської діяльності та дозволяє визначити способи, їх покращити. Тобто, це визначення фокусується на тому, що підвищення показника рентабельності автоматично означає покращення ефективності суб'єкта господарювання.

Лищенко М. [32] стверджує, що рентабельність є показником, що демонструє наскільки ефективно підприємство реалізує задачу із отримання максимального прибутку. Також рентабельність як фінансово-економічний показник, може бути розрахований за допомогою співвідношення прибутку та понесених витрат. Тобто рентабельність характеризує не лише ефективність діяльності суб'єктів господарювання, а і інтенсивність їх роботи.

Крім того, даний показник демонструє якість управлінських рішень у всіх сферах діяльності суб'єкта господарювання. Тобто, автор акцентує увагу на прямому зв'язку між якістю рішень, що приймаються управлінцем та показником рентабельності компанії.

На основі різних підходів до визначення поняття рентабельності можна запропонувати наступні способи його інтерпретації (Рисунок 1.1).

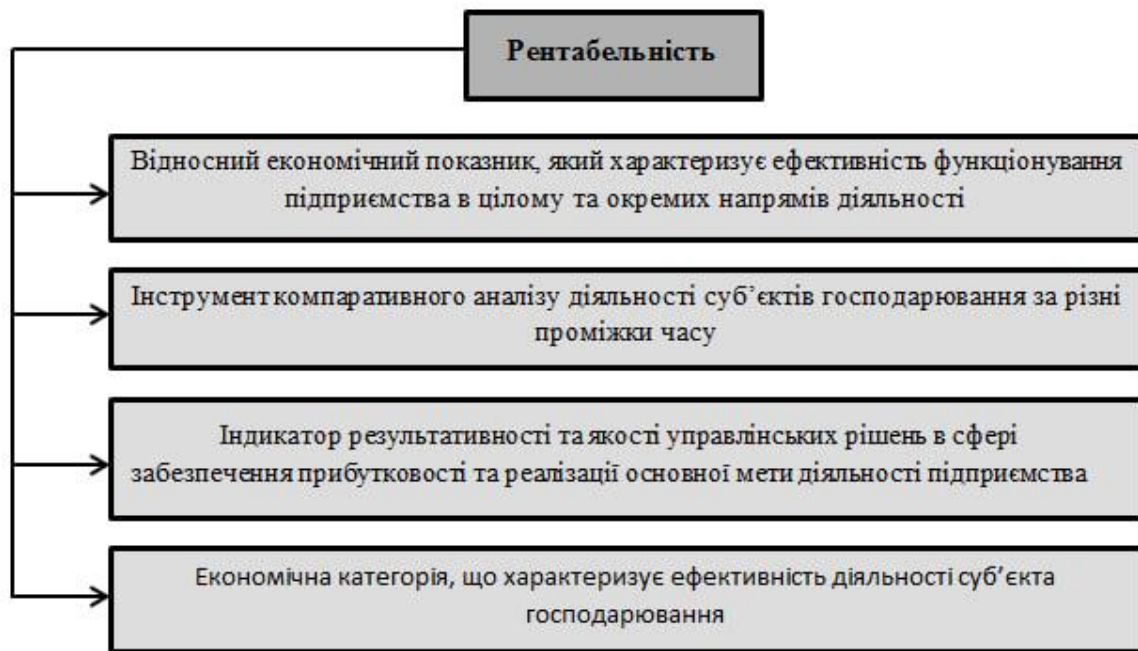

Рисунок 1.1 Сутність поняття «рентабельність» та підходи до трактування його економічного змісту
Джерело: сформовано автором на основі джерела [34]

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що рентабельність підприємства є відносним показником, який відображає наскільки ефективно використовуються матеріальні, трудові, грошові та інші ресурси та може бути розрахований у загальній формі як відношення отриманого прибутку суб'єкта господарювання до його витрат за певний період часу.

Можна визначити три види рентабельності суб'єктів господарювання.

Позитивна рентабельність означає, що підприємство або інвестиційний підприємство генерує прибуток. Це показник, який вказує на те, що дохід від діяльності або інвестицій перевищує витрати, і компанія здатна покривати свої витрати, отримуючи додатковий дохід. Тобто рентабельність є позитивною, коли прибутки більші за витрати, і це свідчить про фінансову ефективність діяльності підприємства. У такому випадку підприємство отримує достатньо коштів від своєї основної діяльності для того, щоб не лише продовжувати ефективно функціонувати, а і реалізовувати проекти, спрямовані на підвищення ефективності та прибутковості діяльності у майбутньому.

Нульова рентабельність вказує на те, що дохід підприємства дорівнює його витратам. Це ситуація, коли підприємство не отримує прибутку, але й не зазнає збитків. Іншими словами, усі доходи йдуть на покриття витрат, а залишковий фінансовий результат дорівнює нулю. Нульова рентабельність свідчить про те, що підприємство працює на межі окупності, але не створює додаткової вартості для власників або інвесторів. Підприємства із нульовою рентабельністю не мають змоги вкладати фінансові ресурси у проекти, спрямовані на підвищення ефективності їх діяльності.

Негативна рентабельність виникає в ситуації, коли витрати підприємства або перевищують доходи, що призводить до збитків. Це показник того, що діяльність є фінансово неефективною, оскільки бізнес не здатен покривати свої витрати за рахунок отриманих доходів. Негативна рентабельність свідчить про проблеми з управлінням витратами, низьку продуктивність або недостатні доходи, і вимагає перегляду стратегії або заходів для покращення фінансової ситуації. Підприємства, рентабельність яких є негативною зазвичай не здатні функціонувати без фінансування із зовнішніх джерел, що сприяє тому, що такі компанії мають дуже низький рівень фінансової самостійності та стабільності, через залежність від кредиторів.

Для більш детальної оцінки ефективності діяльності суб'єкта господарювання використовують різні показники рентабельності, зокрема рентабельність продажу, активів, акціонерного капіталу, виробничих фондів, реалізованої продукції та інші [5].

Рентабельність продажу визначається як відношення прибутку від реалізації продукції за певний період до доходу від реалізації цієї продукції та відображає скільки прибутку компанія отримує з кожної гривні, або іншої валюти продажів.

Рентабельність продажу:

$$P_{\pi} = \frac{\Pi_p}{Д_p} \times 100\% \quad (1.1)$$

де Π_p – прибуток від реалізації за певний період, грн.;

$Д_p$ – дохід від реалізації продукції за певний період, грн.

Цей показник демонструє частку виручки компанії, яка залишається після вирахування всіх витрат за певний період і також дозволяє приблизно спрогнозувати, на скільки зросте чистий прибуток при підвищенні рівня збуту на одну гривню.

Нормативного значення цього показника немає, проте чим вища рентабельність продажу, тим ефективніше функціонує підприємство. Висока рентабельність продажів означає, що компанія має високий рівень прибутку відносно витрат і ефективно використовує свої ресурси. Низька рентабельність продажів може свідчити про високі витрати або недостатньо високі ціни на продукцію.

Даний показник доцільно досліджувати в динаміці, щоб зрозуміти тенденції рівня рентабельності продажів компанії. Крім того, ефективний аналіз даного показника передбачає його порівняння із аналогічним показником фірм-конкурентів, що працюють у тому ж сегменті.

Рентабельність сукупних активів:

$$P_A = \frac{\Pi_p}{K_A} \times 100\% \quad (1.2)$$

де K_A – середня сума активів балансу підприємства, грн.

Рентабельність активів визначається як відношення чистого прибутку від реалізації продукції до середньої величини активів за період отримання відповідного чистого прибутку. Цей показник відображає наскільки ефективно компанія використовує свої активи для одержання прибутку. Тобто рентабельність активів демонструє обсяг чистого прибутку отриманого з кожної гривні вкладеної в активи. Відповідно, чим вищий даний показник, тим ефективніше компанія використовує доступні активи. Низька рентабельність активів свідчить про їх неефективне використання і, як результат, можливі фінансові збитки. Вищезазначений показник зазвичай використовується для порівняння суб'єктів господарювання, котрі працюють в одній сфері, адже в різних галузях інтенсивність використання активів може суттєво відрізнятися.

При розрахунку важливо зазначити, що сума активів може значно коливатися протягом календарного року, тому з метою отримання найбільш достовірних результатів доцільно використовувати квартальну, місячну, або навіть тижневу звітність.

Рентабельність акціонерного капіталу:

$$P_{BK} = \frac{ПЧ}{KB} \times 100\% \quad (1.3)$$

де ПЧ – чистий прибуток за вирахуванням оплати процентів за кредит;

KB – власний капітал, грн.

Рентабельність акціонерного капіталу визначається як відношення чистого прибутку до величини власного капіталу підприємства. Даний показник демонструє ефективність використання акціонерного капіталу, або ж величину прибутку, отриману на кожен вкладений гривню акціонерами.

Значення показника рентабельності акціонерного капіталу відображає ступінь привабливості суб'єкта господарювання для потенційних інвесторів. Чим вище цей показник, тим більше прибутку приходить на одну акцію, і відповідно, тим більші потенційні дивіденди.

Таким чином даний показник може бути використаний інвесторами при порівнянні декількох компаній, що працюють в ідентичній або суміжній галузі, незалежно від їх розміру. Високе значення показника рентабельності акціонерного капіталу може свідчити про здатність суб'єкта господарювання фінансувати розвиток своєї діяльності без

додаткових боргових зобов'язань.
формула:

Для розрахунку рентабельності виробничих фондів використовується наступна

$$P_{PЗК} = \frac{Пч}{Вф} \times 100\% \quad (1.4)$$

де ПЧ – чистий прибуток;

ВФ – виробничі фонди;

Вищенаведений показник, на відміну від коефіцієнта рентабельності активів, враховує лише продуктивні активи, тобто ті, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі: основні засоби, запаси, незавершене виробництво та інше.

Очевидно, що будь-яка компанія буде зацікавлена в максимальних значеннях даного показника, адже це буде демонструвати ефективне використання активів, що приймають участь у процесі формування доходу. Значення рентабельності виробничих фондів доцільно порівняти зі значенням конкурентів.

Рентабельність реалізованої продукції:

$$P_p = \frac{П_p}{С_p} \times 100\% \quad (1.5)$$

де ПР – чистий прибуток від реалізації за певний період, грн.;

СР – повна собівартість реалізованої продукції, грн.

Рентабельність продукції доцільно аналізувати в динаміці за певний період часу, виявляючи вплив різних чинників на результуючий показник. Для більш точної оцінки варто порівнювати аналіз із показниками конкурентів.

Для підприємств, що виробляють велику кількість різноманітних товарів цей показник є особливо важливим, і розраховується окремо для кожного товару, що дає змогу виключити нерентабельні товари із асортименту.

Для інвесторів важливе значення має індекс рентабельності інвестицій, що дозволяє оцінити ефективність їх грошових вкладів. Для розрахунку даного показника використовується наступна формула:

$$I_{PI} = \frac{\sum_{k=1}^t \frac{D_k}{(1+r)^k}}{I_0} \quad (1.6)$$

де I_{PI} – індекс рентабельності інвестицій;

I_0 – величина початкової інвестиції або врахування інфляції (i);

D - дохід, який планується одержати в t -році;

r - коефіцієнт дисконтування.

Крім того показники рентабельності підприємства тісно пов'язані із значенням порога рентабельності – фінансового стану компанії, при якому отриманого доходу достатньо для покриття усіх витрат, проте недостатньо для отримання прибутку. Подолавши поріг рентабельності, суб'єкт господарювання починає отримувати чистий прибуток. В той же час, якщо підприємство не здатне досягти порогу рентабельності, то воно вважається збитковим.

$$P_p = \frac{P_v}{C_0 - B_z} \times 100\% \quad (1.7)$$

де P_v – постійні витрати

C_0 – ціна реалізації одиниці продукції

B_z – витрати змінні на одиницю продукції

Правильно розрахований поріг рентабельності дозволяє знайти мінімально-необхідний обсяг продажів. Крім того даний показник дозволяє визначити ступінь впливу зміни цін, витрат чи обсягів продажів на прибутковість підприємства.

Аналіз рентабельності суб'єкта господарювання служить важливим інструментом для оцінки його фінансового стану та ефективності в цілому. Зокрема цей показник демонструє рівень фінансової стабільності те, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси. Показник рентабельності дозволяє порівнювати конкретну фірму із її конкурентами та визначати інвестиційну привабливість для потенційних інвесторів.

Також результати аналізу рентабельності можуть бути використанні для прийняття певних управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію витрат, зміну цінової політики та інше. Порівняння показників рентабельності за різні періоди часу дозволяє визначити тенденції діяльності підприємства та оцінити вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на його фінансові результати.

Таким чином, аналіз рентабельності може слугувати комплексним інструментом, завдяки якому можна оцінити фінансове становище суб'єкта господарювання та спрогнозувати подальші перспективи розвитку.

1.2 Теоретичне дослідження підходів до формування стратегії діяльності підприємства

Підприємства, в умовах ринкової економіки, повинні не лише намагатися задовольнити бажання споживачів краще ніж конкуренти, а і гнучко та оперативно реагувати на зміни ринкової ситуації. Дієвим інструментом, спрямованим на вирішення цих завдань є детально розроблена стратегія діяльності підприємства.

Стратегія підприємства передбачає формування генерального плану розвитку суб'єкта господарювання на основі визначення цілей діяльності, узгодження внутрішніх можливостей підприємства з умовами зовнішнього середовища та розробку комплексу заходів, які забезпечують їх досягнення[15].

Стратегію можна трактувати як довгостроковий план, що визначає основні напрями розвитку підприємства, методи досягнення поставлених цілей та забезпечення конкурентних переваг на ринку. Для стратегії підприємства притаманний ряд певних ознак (Рисунок 1.2).

Рисунок 1.2 Основні характеристики стратегії підприємства

Джерело: сформовано автором на основі джерела [15]

Цей рисунок демонструє, що будь-яка стратегія повинна, в першу чергу, бути орієнтована на підвищення конкурентоспроможності як продукції підприємства, так і підприємства в цілому. При формування стратегії необхідно враховувати зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства. Стратегія зазвичай формується на довгостроковий період та має інноваційне спрямування, адже на меті є покращення ефективності діяльності підприємства. Детальність та точність стратегії залежить від врахованої кількості ризиків та факторів впливу на підприємство. Проте, при формуванні стратегії неможливо врахувати усі фактори, тому важливо, щоб вона була гнучкою та могла бути модифікованою відповідно до змін у внутрішньому або зовнішньому середовищі підприємства.

Формування

стратегії діяльності підприємства є важливим етапом для забезпечення його довгострокової стійкості та успіху на ринку. Стратегія підприємства визначає його розвиток, ресурси та інструменти для досягнення поставлених цілей. У науковій літературі виділяють різні підходи [39] до формування стратегії, кожен із яких має певні особливості, переваги та недоліки (Рисунок 1.3).

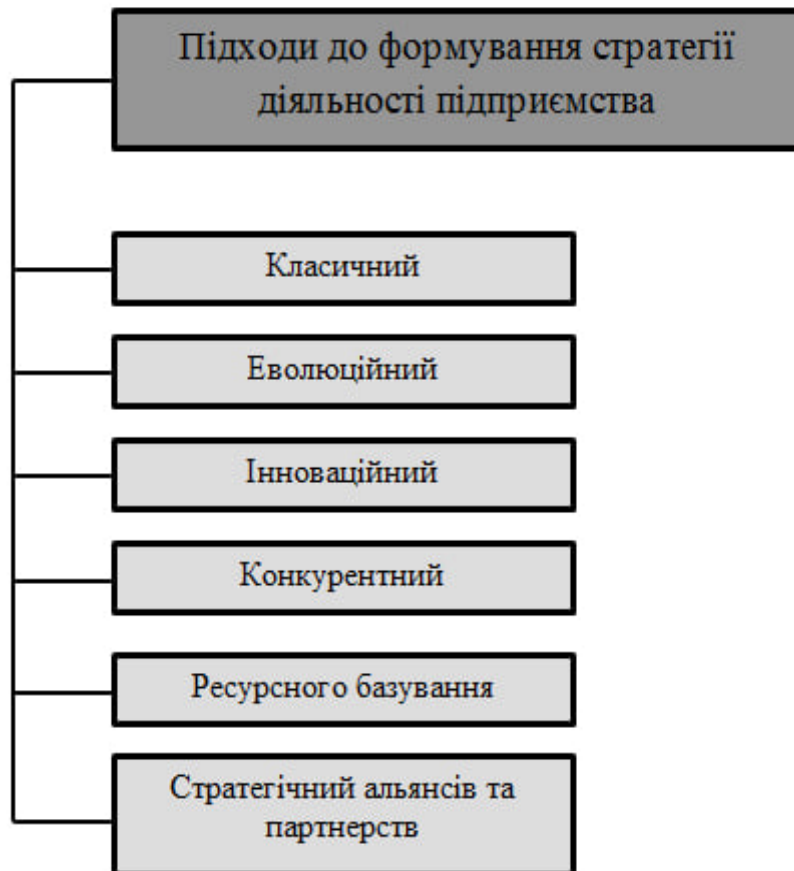

Рисунок 1.3 Головні підходи до формування стратегії діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором самостійно

Класичний підхід базується на аналізі та плануванні як зовнішнього середовища(ринок, конкуренти, споживачі), так і внутрішніх ресурсів підприємства (персонал, технології, фінанси). Найпоширенішими інструментами, що використовуються при класичному підході є SWOT-аналіз [24] (визначення сильних і слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз з боку ринку), матриця BCG (використовується для аналізу продуктових ліній та визначення перспектив розвитку кожної з них) та PEST-аналіз(вивчення політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів, що впливають на бізнес). Даний підхід надає можливість спланувати та контролювати розвиток бізнесу. Основним недоліком цього підходу є складність передбачення всіх змін у зовнішньому середовищі.

Еволюційний підхід диктує постійну адаптацію до змін. Згідно з цим підходом, підприємства повинні бути готові постійно адаптуватися до змін на ринку(наприклад, зміни попиту, поява нових технологій). Стратегія не є заздалегідь визначеною, а формується у процесі реагування на зміни. Підприємства повинні вносити невеликі зміни у свою діяльність з метою того, щоб поступово досягати кращих результатів. Цей підхід фокусується на гнучкій структурі управління, котра дозволяє швидше реагувати на зміни ринкових умов. Проте, відсутність чіткого та детального плану може призводити до втрати стратегічного бачення та довгострокової цілеспрямованості.

Інноваційний підхід орієнтований на пошук нових ідей, продуктів та технологій, які можуть радикально змінити ринкову позицію підприємства. Інвестиції в інновації та технологічний розвиток спрямовані на створення нових продуктів або удосконалення існуючих, що дозволяє отримати значні конкурентні переваги та зайняти унікальне місце

на ринку. Проте, цей підхід пов'язаний із високим ризиком невдачі та потребує великих інвестицій і високої кваліфікації персоналу.

Конкурентний підхід базується на вивченні позицій конкурентів та пошуку шляхів для забезпечення конкурентної переваги. При використанні даного підходу, одним із найпопулярніших фінансових інструментів є модель Портера «П'ять сил», яка вивчає силу конкурентів, загрозу нових гравців на ринку, силу постачальників та покупців, а також загрозу заміщувальних товарів. Подібна модель дозволяє вибудувати стратегію, використовуючи слабкі сторони конкурентів, проте варто зазначити, що у такій ситуації не завжди враховується швидкість змін ринкових умов.

Підхід ресурсного базування зосереджується на ідентифікації та використанні внутрішніх ресурсів підприємства, які є важкими для копіювання конкурентами [21]. Стратегія базується на ресурсах, які приносять тривалу конкурентну перевагу (унікальні технології, кваліфікований персонал, ноу-хау). Унікальні ресурси підприємства можуть забезпечити довгострокову стійку конкурентну перевагу, але фокусування лише на внутрішніх ресурсах може призвести до недостатнього аналізу зовнішніх факторів і ризиків.

Підхід стратегічних альянсів та партнерств передбачає ситуацію, коли підприємства об'єднують зусилля з іншими компаніями для досягнення взаємовигідних результатів. Це можуть бути спільні проекти, ліцензування, франчайзинг, або стратегічні альянси. Даний підхід надає доступ до нових ринків, технологій, ресурсів та можливість спільного розвитку та мінімізації ризиків, проте потребує високого рівня координації та довіри між партнерами.

Отже, вибір підходу до формування стратегії залежить від особливостей ринку, ресурсів підприємства, його цілей і культури управління. Часто найефективніший підхід – це комбінування різних стратегій, що дозволяє враховувати як внутрішні, так і зовнішні чинники та реагувати на зміни.

Стратегії діяльності підприємств класифікуються на різні типи залежно від їх цілей, масштабів, галузі діяльності та інших факторів. До основних видів можна віднести корпоративні, конкурентні, функціональні, міжнародні, інноваційні та інвестиційні стратегії діяльності підприємства.

Корпоративні стратегії стосуються загального напрямку розвитку підприємства та визначають його місце на ринку. Стратегія зростання зосереджується на розширенні бізнесу. Вона може включати інтенсивне зростання, або ж розвиток існуючих ринків і продуктів. При диверсифікації відбувається вихід на нові ринки або створення нових продуктів для зменшення ризиків та збільшення прибутків. Інтеграція передбачає розширення діяльності суб'єкта господарювання через вертикальну (контроль за постачальниками або дистриб'юторами) або горизонтальну інтеграцію (злиття з конкурентами або купівля їхніх компаній).

Стратегія стабілізації використовується в ситуаціях, коли підприємство досягло бажаного рівня ринку і намагається зберегти свою позицію [11]. Вона не передбачає активного розширення, але фокусується на підвищенні ефективності та контролі витрат.

Стратегія скорочення [15] вживається у випадку кризових ситуацій для зменшення витрат і зосередження на ключових напрямках. Форми скорочення можуть включати ліквідацію, або ж повне припинення діяльності підприємства, виведення з ринку - закриття певного підрозділу або відмова від продукту. Також може бути застосована реструктуризація, яка полягає в оптимізації бізнес-процесів, скорочення персоналу та продаж неприбуткових активів.

Конкурентні стратегії або ж стратегії на рівні бізнес-одиниць визначають, як підприємство буде конкурувати на ринку, щоб отримати конкурентні переваги [24]. Метою стратегії лідерства за витратами є досягнення найнижчих витрат у галузі, що дозволяє пропонувати товари чи послуги за конкурентними цінами або отримувати високий прибуток при

середніх цінах. Стратегія диференціації орієнтується на створення унікальних продуктів або послуг, які відрізняються від конкурентів за якістю, дизайном або іншими характеристиками, що дозволяє встановлювати вищі ціни. Стратегія концентрації або є стратегія ніші зосереджується на обслуговуванні конкретного сегмента ринку або вузької ніші, де підприємство може забезпечити унікальну пропозицію або домогтися конкурентної переваги.

Функціональні стратегії стосуються окремих підрозділів або функцій підприємства, таких як маркетинг, фінанси, виробництво тощо [20]. Вони підпорядковуються загальній корпоративній стратегії та спрямовані на підвищення ефективності конкретних операцій. Маркетингова стратегія включає вибір цільових ринків, позиціонування продуктів, рекламні кампанії та стратегії просування для збільшення продажів. Фінансова стратегія фокусується на управлінні капіталом, інвестиціями, прибутками та витратами для підтримки фінансової стійкості підприємства. Виробнича стратегія пов'язана з підвищенням продуктивності та оптимізацією виробничих процесів для зменшення витрат і підвищення якості продукції.

У тих випадках, коли підприємства виходять на міжнародний ринок використовуються міжнародні стратегії. Глобальна стратегія передбачає, що суб'єкт господарювання діє на міжнародних ринках як єдиний гравець, надаючи стандартизовані продукти або послуги у різних країнах. Також інколи виникає ситуація, коли підприємству необхідно адаптовувати свої продукти та послуги до особливостей кожного окремого ринку, враховуючи культурні, економічні та інші відмінності. У такому випадку найбільш доречно використати мультилокальну стратегію. При поєднанні глобального підходу зі здатністю адаптувати окремі елементи до локальних умов утворюється транснаціональна стратегія. Це дозволяє оптимізувати витрати та одночасно задовольняти потреби споживачів у різних країнах.

Інноваційні стратегії спрямовані на створення нових продуктів, технологій або бізнес-моделей для забезпечення конкурентних переваг [17]. Стратегія продуктових інновацій включає розробку нових або значно покращених продуктів для задоволення потреб ринку. Стратегія технологічних інновацій полягає у використанні нових технологій для підвищення ефективності виробництва або надання послуг. Стратегія бізнес-моделі передбачає радикальну зміну підходу до ведення бізнесу, що дозволяє підприємству отримати значні конкурентні переваги, наприклад, впровадження електронної комерції замість традиційного роздрібного продажу.

Інвестиційні стратегії спрямовані на управління капіталовкладеннями та інвестиційними проектами підприємства. Стратегія зростання інвестицій орієнтована на інвестиції в нові проекти, виробничі потужності, розширення бізнесу або придбання нових активів. Натомість, стратегія оптимізації інвестицій зосереджується на ефективному управлінні наявними активами та оптимізації інвестиційних рішень для максимізації прибутковості.

Вибір стратегії залежить від багатьох факторів, таких як розмір підприємства, ринкові умови, галузеві особливості, наявні ресурси, а також стратегічні цілі. З метою досягнення поставлених результатів доцільно поєднувати кілька видів стратегій [35].

Формування стратегії діяльності підприємства є довготривалим процесом та потребує ґрунтовного аналізу багатьох факторів та включає певні обов'язкові етапи (рисунок 1.4).

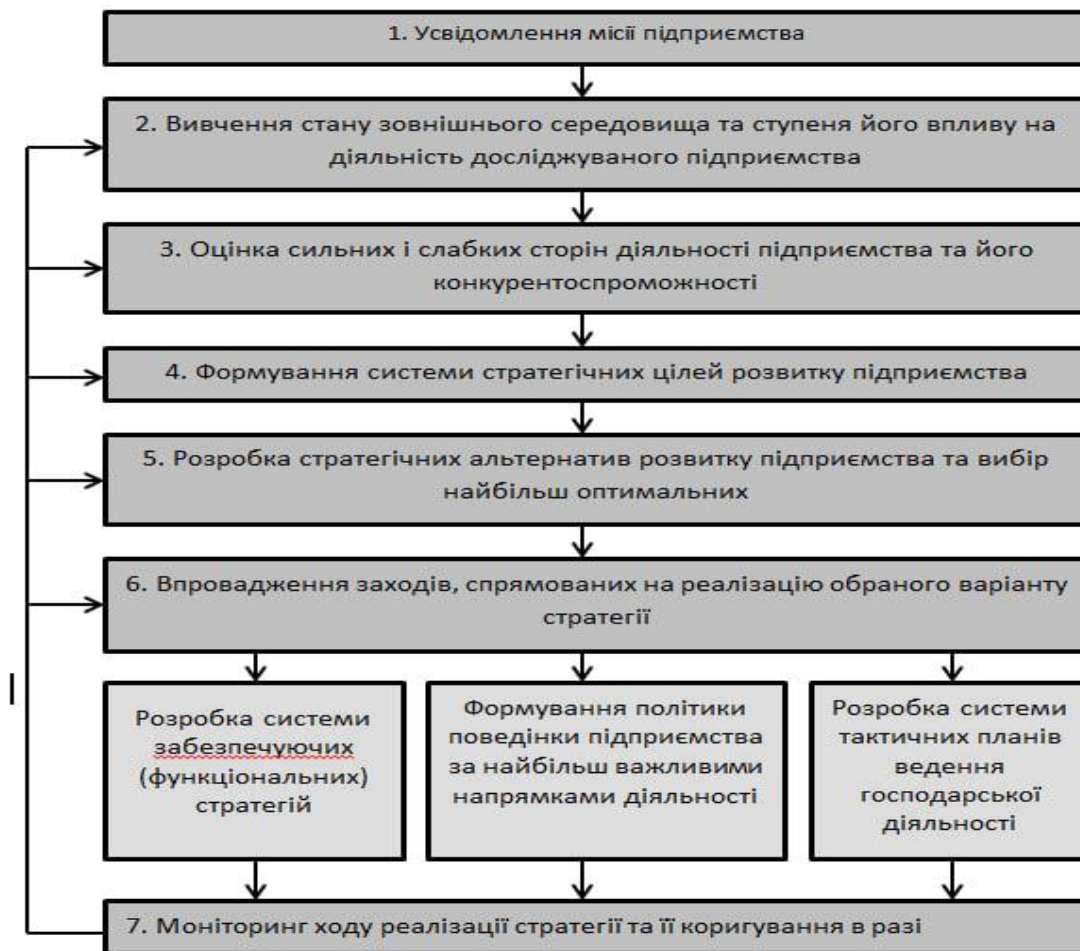

Рисунок 1.4 Основні процеси формування стратегії діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі джерела [36]

Перш за все варто зауважити, що будь-яка стратегія діяльності повинна відповідати місії підприємства. Усвідомлення місії допомагає шукати ефективні шляхи для того, щоб досягати поставлених цілей та доносити цінності компанії до споживачів.

Другий етап передбачає вивчення стану зовнішнього середовища та ступеня його впливу на діяльність підприємств. Зокрема необхідно визначити вплив макроекономічних, політичних, правових, технологічних та соціальних факторів, що можуть впливати на діяльність підприємства, також це включає вивчення конкурентів, постачальників, споживачів та ринкових тенденцій.

Інформація про сильні та слабкі сторони діяльності підприємства та його конкурентоспроможності є ключовою для формування стратегії. Після аналізу даної інформації відбувається формування системи стратегічних цілей розвитку підприємства. Наступний етап включає аналіз кожної з розроблених стратегій за критеріями ризиків, ресурсів та очікуваних результатів. Після оцінки підприємство вибирає стратегію, яка найбільше відповідає його цілям і можливостям.

Впровадження заходів, спрямованих на реалізацію обраного варіанту стратегії вимагає розробки системи забезпечуючих стратегій, котрі спрямовані на те, щоб допомагати реалізацію основної стратегії. Також відбувається формування політики поведінки підприємства за найбільш важливими напрямками діяльності та розробка системи тактичних планів ведення господарської діяльності.

На кожному етапі, починаючи із 2 повинен відбуватися моніторинг ходу реалізації стратегії та її коригування в разі необхідності.

Отже, стратегія підприємства допомагає сформулювати довгостроковий план діяльності підприємства на основі його місії та цілей. В залежності від особливостей ринку, наявності ресурсів, специфіки діяльності та конкурентів суб'єкт господарювання формує стратегію діяльності на основі основних підходів. Проте, незалежно від того, який вид стратегії обрано, вона повинна включати обов'язкові процеси, починаючи від усвідомлення місії підприємства завершуючи моніторингом реалізації стратегії на кожному із етапів.

1.3 Причини та можливі наслідки збиткової діяльності суб'єкта підприємництва

Збиткова діяльність підприємств може бути обумовлена великою кількістю різних факторів, котрі можна умовно поділити на дві основні групи: зовнішні фактори та внутрішні. Окремо також можна виділити інші фактори (Рисунок 1.5).

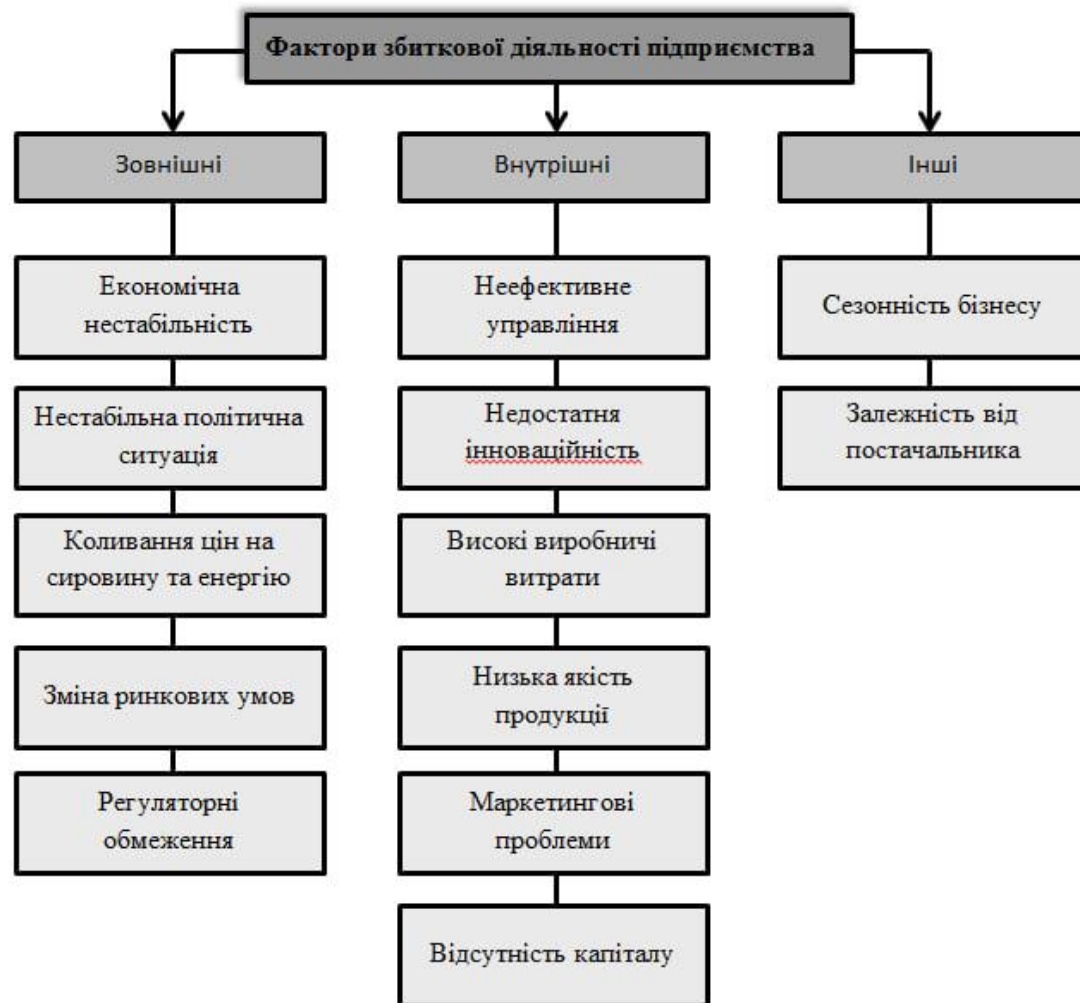

Рисунок 1.5 Фактори збиткової діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі джерела [15]

Кожне підприємство є відкритою системою та залежить від багатьох зовнішніх факторів, на котрі суб'єкт господарювання немає прямого впливу [47]. Усі підприємства піддаються впливу економічної нестабільності. Кризи, інфляція, коливання валютних курсів та інші макроекономічні чинники можуть суттєво впливати на фінансові показники діяльності підприємства. Бізнес-середовище також дуже чутливе до нестабільних політичних ситуацій, котрі можуть виражатися у змінах в законодавстві, війнах чи соціальних протестах. Більшість компаній діють на ринку вільної конкуренції, що означає постійну можливість появи нових конкурентів, зміни попиту чи споживчих переваг споживачів, або ж нових технологій, котрі можуть призвести до того, що продукція підприємства стане застарілою. На фінансові показники діяльності підприємства напряду впливає собівартість продукції чи послуг, котрі в свою чергу дуже сильно залежать від зміни цін на сировину чи електроенергію. Крім того, кожен суб'єкт господарювання може зіштовхнутись із регуляторними обмеженнями у вигляді підвищення податків, нових норм та стандартів чи квот, що призведе до збільшення витрат, спрямованих на те, щоб відповідати новим вимогам.

До внутрішніх факторів діяльності підприємства належать ті аспекти діяльності фірми, котрі вона здатна контролювати та на які вона має прямий вплив [47]. Одним із основних внутрішніх факторів збиткової діяльності є неефективне управління. Недалекоглядне стратегічне планування, помилкові управлінські рішення, нераціональне використання наявних фінансових ресурсів може спричинити низькі фінансові результати суб'єкта господарювання. Як було зазначено вище, поява нових технологій може суттєво змінити положення на ринку, яке займає конкретна компанія, тому дуже важливо, встигати за усіма технологічними змінами та витрачати достатньо ресурсів на розробку нових товарів та модернізацію виробництва. Фактором, що призводить до збиткової діяльності підприємства також може бути низький рівень його продукції, адже якість товару – це найважливіший критерій для кінцевого споживача.

Низький або недостатній рівень реалізованих товарів чи послуг може пояснюватись неефективною маркетинговою стратегією, що призводить до того, що компанія не здатна реалізувати необхідний обсяг продукції, який дозволить їй залишатись прибутковою. Крім того, підприємства часто зіштовхуються із неможливістю залучити достатній обсяг інвестицій, що призводить до неможливості покрити витрати або здійснювати підприємницьку діяльність у найбільш ефективний спосіб.

Окрім зовнішніх та внутрішніх факторів на діяльність підприємства можуть також пливати й інші фактори, зокрема сезонність бізнесу [28]. Так деякі підприємства працюють у тих галузях де попит, і як наслідок прибуток, змінюється залежно від сезону або пори року. Також можуть виникати ситуації, коли суб'єкт господарювання залежить від одного або декількох ключових постачальників або ж клієнтів. У такому випадку, проблеми у постачальників можуть негативно відобразитись на діяльності підприємства та його фінансових результатах.

Усі вищезазначені фактори можуть бути окремо причинами збиткової діяльності суб'єктів господарювання. Проте, дуже часто, ці фактори є взаємозалежними та разом спричиняють збиткову діяльність підприємств.

Довготривала збиткова діяльність суб'єкта господарювання може мати серйозні наслідки як для самого бізнесу, так і для економіки в цілому. Основні наслідки збитковості можна поділити на декілька загальних груп (Рисунок 1.6).

Рисунок 1.6 Можливі наслідки збиткової діяльності суб'єктів господарювання

Джерело: сформовано автором на основі джерела [15]

Фінансові наслідки збиткової діяльності підприємства передбачають, що неспроможність генерувати прибуток унеможливає інвестування у розвиток, оновлення виробничих технологій та виплату дивідендів. Крім того, суб'єкт господарювання може бути змушений брати кредити для покриття витрат, що призводить до росту боргового навантаження, і як результат може призвести до неспроможності розраховуватись за своїми фінансовими зобов'язаннями. Через відсутність достатнього потоку коштів підприємство може стати неліквідним, тобто не мати можливості покривати поточні витрати, такі як заробітна плата, оренда та інші операційні витрати.

Окрім фінансових наслідків, збиткова діяльність призводить також до наслідків соціальних, котрі, в першу чергу, виражаються у скороченні робочих місць. Збиткові підприємства дуже часто повинні скорочувати персонал з метою зменшення витрат, і це, як результат, призводить до збільшення показника безробіття та зниження соціального добробуту населення. Дуже масштабні скорочення робочих місць або банкрутства підприємств можуть навіть викликати соціальні протести або загострювати економічну нерівність у суспільстві. Крім того, через постійну збиткову діяльність

підприємства можуть знижувати рівень заробітної плати або зменшувати кількість бонусів для працівників, що призводить до зниження рівня мотивації останніх.

Основним економічним наслідком збиткової діяльності підприємств є зниження податкових надходжень. Збиткові підприємства не сплачують податки на прибуток або платять їх у значно менших обсягах, що зменшує податкові надходження до державного бюджету і напряду впливає на соціальні та економічні програми держави. Також ситуація, при якій підприємство стає збитковим або банкрутує може негативно вплинути на постачальників, партнерів і клієнтів, які залежать від його діяльності. Збиткова діяльність суб'єктів господарювання може призвести до того, що підприємства не можуть виробляти товари у необхідній кількості, що спричиняє дефіцит на ринку.

Підприємства, які залишаються збитковими протягом тривалого періоду та не здатні це вирішити, можуть оголосити про банкрутство, що може призвести до продажу активів компанії та ліквідації бізнесу. Окрім цього, кредитори, партнери або працівники можуть подати позови через несплату боргів, заробітних плат або невиконання інших контрактних зобов'язань.

До стратегічних наслідків збиткової діяльності відноситься зменшення інвестиційної привабливості, оскільки інвестори можуть втратити зацікавленість у підприємстві через його збитковість, що зменшує можливості для залучення додаткових коштів для розвитку бізнесу. Окрім того, такі підприємства дуже часто втрачають свою частку на ринку, через неможливість конкурувати із більш успішними компаніями, що з часом лише погіршить фінансову ситуацію збиткових суб'єктів господарювання.

Постійна наявність збитків може негативно вплинути на імідж підприємства як надійного партнера, що, в свою чергу, може призвести до втрати клієнтів, партнерів та постачальників. Також подібна ситуація призводить до зменшення довіри зі сторони інвесторів та акціонерів, що негативно відобразиться на вартості акцій фірми.

Отже, збиткова діяльність – це серйозний виклик для будь-якого бізнесу, що призводить до низки негативних наслідків, вирішення яких вимагає комплексного підходу та аналізу усіх можливих причин негативної фінансової ситуації.

Найгірша ситуація, до якої може привести тривала збиткова діяльність – це настання банкрутства, що означає неспроможність суб'єкта господарювання виконати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами [34]. Для неприбуткових підприємств критично важливою є розробка заходів спрямованих на попередження та запобігання банкрутства. У тому випадку, коли розроблені заходи не дали бажаного результату, може виникнути необхідність реалізації процесів пов'язаних із подоланням банкрутства.

Відповідно до того, наскільки близьким є підприємство до потенційного банкрутства, використовують цілий спектр заходів, що направлений на попередження, запобігання або подолання банкрутства (Рисунок 1.7).

Рисунок 1.8 Дії для попередження, запобігання та подолання банкрутства

Джерело: сформовано автором на основі джерела [32]

Із рисунку помітно, що попередження банкрутства включає ряд заходів спрямованих на постійний моніторинг фінансового стану підприємства та виявлення негативних тенденцій. Аналіз основних фінансових показників діяльності

суб'єкта господарювання дозволяє розробити стратегію покращення фінансового стану та скорегувати діяльність підприємства. Оцінка ефективності підприємства порівняно з конкурентами допомагає виявити слабкі місця та можливий потенціал для покращення.

Запобігання банкрутства підприємства та забезпечення його економічної безпеки потребує залучення усіх наявних ресурсів підприємства, зокрема необхідно впровадити систему антикризового управління. Розроблена антикризова стратегія повинна включати різні сценарії розвитку ситуації, а також механізми швидкої реакції на критичні зміни [35].

Останнім етапом для збиткових підприємств може бути подолання банкрутства. Цей процес, в першу чергу, включає проведення санації підприємства, а саме комплексу фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових чи соціальних заходів спрямованих на відновлення платоспроможності підприємства, оздоровлення його фінансового стану, задоволення повністю або частково вимог кредиторів і недопущення банкрутства. Також у даній ситуації може бути проведена реструктуризація, що передбачає зміну форми власності, способів фінансування і керування активами підприємства.

У випадку, якщо жодні із впроваджених заходів спрямованих на подолання банкрутства не дали позитивного результату, відбувається ліквідація суб'єкта господарювання.

Отже, до збиткової діяльності суб'єкта господарювання можуть призводити як чинники зовнішнього середовища, на які підприємство немає впливу, так і чинники внутрішнього середовища які піддаються контролю зі сторони фірми.

Тривала збиткова діяльність призводить великої кількості негативних наслідків, зокрема фінансових, стратегічних, репутаційних, соціальних та інших. Негативні фінансові результати є серйозним викликом не лише для конкретного підприємства, а і для галузі, в якій воно функціонує та економіки регіону в цілому.

Найгіршим результатом збиткової діяльності суб'єкта господарювання може стати його банкрутство. Для того, щоб уникнути ситуації, за якої підприємство не буде здатне розрахуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями потрібно грамотно проводити заходи спрямовані на попередження та запобігання банкрутства.

Висновки до розділу 1

У 1 розділі здійснено дослідження рентабельності як економічної категорії, та визначено, що рентабельності є одним із ключових показників при визначенні економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Сформовано визначення поняття рентабельності на основі праць вітчизняних та іноземних вчених, що займалися дослідженням цього питання. Таким чином, рентабельність - є відносним показником, який відображає наскільки ефективно використовуються матеріальні, трудові, грошові та інші ресурси та може бути розрахований у загальній формі як відношення отриманого прибутку суб'єкта господарювання до його витрат за певний період часу.

Визначено, що підвищення показника рентабельності потребує детально розробленої стратегії. Класифікують наступні підходи до формування стратегій – класичний, еволюційний, інноваційний, конкурентний та ресурсного базування.

Показано, що формування стратегії підвищення рентабельності обов'язково потребує чіткого встановлення причин збиткової, або недостатньо прибуткової діяльності підприємства. Останні зокрема класифікуються на зовнішні, внутрішні та інші.

Ідентифіковано, що проблема низького рівня рентабельності актуальна для багатьох підприємств в Україні, зокрема через негативну економічну та безпекову ситуацію в країні. Ігнорування цієї проблеми може призвести до того, що підприємства, котрі є нерентабельними протягом тривалого періоду часу ризикують зіштовхнутись із банкрутством.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ КП «ТЕРНОПІЛЬМІСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО»

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства

Комунальне підприємство теплових мереж «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради (далі КП «ТМТКЕ») було засноване 02.01.1991р. з метою надання послуг з опалення та гарячого водопостачання для споживачів у місті Тернополі.

Основний напрямок діяльності підприємства – виробництво та транспортування теплової енергії за допомогою розподільчих та магістральних теплових мереж. Вироблена тепла енергія використовується для забезпечення теплопостачання мешканців міста.

Для забезпечення теплопостачання використовуються 32 котельні, що працюють на газоподібному паливі, а також 45 теплових та 7 паливних пунктів. Загальна потужність усіх котелень складає близько 616 Гкал/год., в водночас, протяжність теплових мереж становить майже 177 км.

Для забезпечення централізованого теплопостачання використовується система, що передбачає генерування теплової енергії на районних і будинкових котельнях, в той же час нагрів води до необхідної температури здійснюється на групових і центральних пунктах.

Постачання гарячої води здійснюється протягом усього року відповідно до затвердженого графіку, за винятком періоду, коли відбувається ремонт мережі трубопроводів. Транспортування теплової енергії з метою опалення житлових приміщень відбувається протягом опалювального сезону, часові межі якого визначаються згідно з середньодобовою температурою повітря в навколишньому середовищі.

З метою коректної експлуатації потужностей підприємства створено виробничі підрозділи, зокрема 4 теплорайони, аварійно-диспетчерська, газова та контрольно-вимірювальна служби, ремонтно-транспортний цех та інші.

Штат підприємства налічує близько 600 працівників. Організаційна структура КП «ТМТКЕ» належить до лінійно-функціонального типу. Подібна структура передбачає, що кожен працівник підпорядковується лише одному керівнику, що забезпечує швидкий та чіткий процес підпорядкування та комунікації. В той же час, на підприємстві створенні окремі підрозділи, що відповідають за певний аспект діяльності. Таким чином функціональні керівники мають достатньо повноважень для того, щоб приймати ефективні та оперативні рішення в тій сфері, де вони є найбільш компетентними.

Підприємство було засноване на базі комунальної власності та повністю підконтрольне та підзвітне Тернопільській міській раді. Окрім того, КП «ТМТКЕ» є підпорядкованим міському голові міста Тернополя та виконавчому комітету. Власником майна суб'єкта господарювання є територіальна громада в особі Тернопільської міської ради.

За формою власністю КП «ТМТКЕ» є комунальним унітарним підприємством, що означає його неможливість поділу на частки або акції. Усе майно є неподільним на не підлягає приватизації ні за яких обставин.

Оцінку діяльності КП «ТМТКЕ» можна провести за допомогою SWOT-аналізу (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

SWOT-аналіз досліджуваного підприємства

Сильні сторони	Слабкі сторони
– Природна монополія – Стабільний попит – Підтримка влади	– Зношеність обладнання – Необгрунтована вартість тарифів – Високий рівень бюрократії
Можливості	Загрози
– Залучення інвестицій – Розвиток екологічний технологій виробництва – Впровадження ІТ-рішень	– Зростання цін на ресурси – Нестача кваліфікованих кадрів – Безпекові ризики

Джерело: сформовано автором самостійно

Головною сильною стороною КП «ТМТКЕ» є наявність у підприємства природної монополії на транспортування теплової енергії споживачам міста Тернополя. Оскільки створення інфраструктури необхідної для забезпечення теплопостачання потребує значних фінансових витрат, то для кінцевих споживачів економічно вигіднішою є наявність лише одного можливого постачальника даних послуг. Саме це призводить до того, що КП «ТМТКЕ» має право на природну монополію від держави, і як результат стабільне джерело доходів, адже попит на послуги підприємства є постійним, що забезпечує стабільне джерело доходу для підприємства. Крім того комунальна форма власності дозволяє підприємству розраховувати на фінансову або організаційну допомогу з боку місцевої влади.

До слабких сторін КП «ТМТКЕ» можна віднести серйозну зношеність обладнання, зокрема трубопроводи, якими транспортується тепла енергія, експлуатуються ще із кінця 60-х років. Так зношеність становить більше 70%, що спричиняє постійні прориви на різних ділянках як при проведенні гідравлічних випробувань, так і в момент найбільшого

навантаження, під час опалювального сезону. Крім того споруди котелень та допоміжне обладнання фізично зношені та зменшують ефективність діяльності підприємства.

Окрім зношеного допоміжного обладнання та споруд котелень, однією із проблем є недостатньо термоізолюваний житловий фонд. У зв'язку з цим має місце неефективне та надлишкове використання енергоресурсів при виробництві теплової енергії, а також мають місце істотні тепловтрати під час транспортування теплової енергії тепловими мережами і безпосередньо у житлових будинках, в які надаються послуги з централізованого опалення, та постачання гарячої води.

У зв'язку із відсутністю фінансових ресурсів відбувається ремонт, а не заміна застарілих трубопроводних мереж та обладнання, що негативно відображається на ефективності наданих послуг.

Крім того, однією із проблем, що зменшують ефективність КП «ТМТКЕ» є те, що тарифи продовж тривалого періоду є економічно необґрунтованими, внаслідок чого витрати на виробництво теплової енергії на постачання гарячої води є вищими, аніж вартість розрахована до чинних тарифів.

Оскільки КП «ТМТКЕ» за формою власності є комунальним підприємством та підзвітне міському голові Тернополя та виконавчому комітету, то це призводить до високого рівня бюрократії, через що швидкість прийняття управлінських рішень сповільнюється.

Основною можливістю, завдяки якій підприємство може підвищити свою ефективність є залучення інвестицій. Так, КП «ТМТКЕ» має змогу залучати додаткові кошти на модернізацію чи закупівлю обладнання як від держави, так і від міжнародних організацій.

Також підприємство може розвивати більш екологічні технології виробництва теплової енергії. Зокрема, КП «ТМТКЕ» продовжує втілювати проект «DemoUkraineDH», який фінансується корпорацією НЕФКО за підтримки уряду Швеції.

Проект передбачає модернізацію котельні, що розташована на вулиці Купчинського 14а у східній частині міста Тернополя, з метою заміщення природного газу біопаливом шляхом заміни газових пальників існуючого котла на палетні пальники.

Також підприємство може проваджувати IT-рішення для того, щоб слідкувати наскільки споживачі задоволені наданими послугами. Зокрема створення чат-боту в одному із популярних месенджерів дозволило б підприємству оперативно отримувати інформацію від споживачів щодо наявних проблем, в той же час люди могли б швидко отримувати відповіді на свої запитання.

Головною загрозою для КП «ТМТКЕ» є постійне зростання цін на ресурси, що необхідні для забезпечення послуг із теплопостачання. Ця тенденція, разом із необґрунтовано низькою вартістю тарифів для населення, призводить до того, що собівартість наданих послуг підприємства збільшується при тому, що рівень доходів залишається практично незмінним.

Окрім того, в умовах тяжкою економічної ситуації в Україні платоспроможність населення знижується, що призводить до того, що більша все більша і більша частка споживачів нездатні повністю розрахуватися із КП «ТМТКЕ» за надані їм послуги.

Підприємство намагається замінювати виробниче обладнання на більш сучасне та функціональне, і як результат з'являється необхідність у більш кваліфікованих працівниках. Ця ситуація, разом із мобілізацією, що проводиться в

Україні, створює ризик того, що КП «ТМТКЕ» може зіштовхнутися із відсутністю необхідної кількості персоналу для підтримки виробничої діяльності.

Також, через військову агресії зі сторони РФ, підприємство має безпеківі ризики, пов'язані із систематичними атаками росії на об'єкти критичної інфраструктури України. Оскільки КП «ТМТКЕ» забезпечує теплопостачанням велику частину споживачів у місті Тернополі, то подібні ризики є першочерговими, особливо в період проведення опалювального сезону.

Найкращим фінансовим показником, котрий здатен охарактеризувати успішність та ефективність діяльності підприємства є чистий прибуток. Динаміка обсягу чистого прибутку КП «ТМТКЕ» наведена на рисунку 2.1.

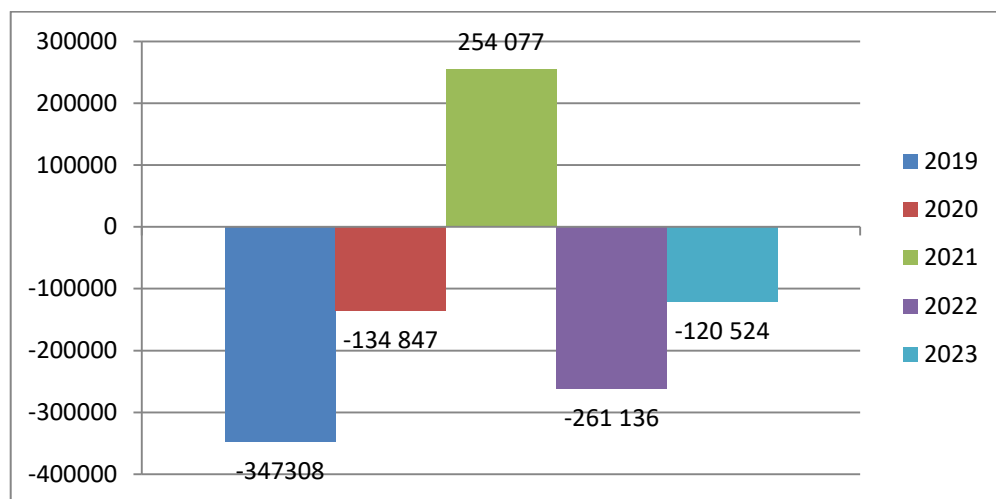

Рисунок 2.1. Чистий прибуток КП «ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Таким чином, можна констатувати, що КП «ТМТКЕ» є збитковим, оскільки чотири із п'яти останніх років підприємство завершувало річний період із від'ємним показником чистого прибутку. Найгірша ситуація, протягом

досліджуваного періоду, спостерігалася у 2019 році, коли показник становив -120 524 тис.грн. Єдиним роком, котрий не підпадає від загальну тенденцію був 2021, коли підприємству була компенсована різниця в тарифах за попередні періоди.

Також важливими показниками, що відображають фінансовий стан підприємства є чистий прибуток та собівартість виготовленої продукції. Динаміка цих величин наведена на рисунку 2.2.

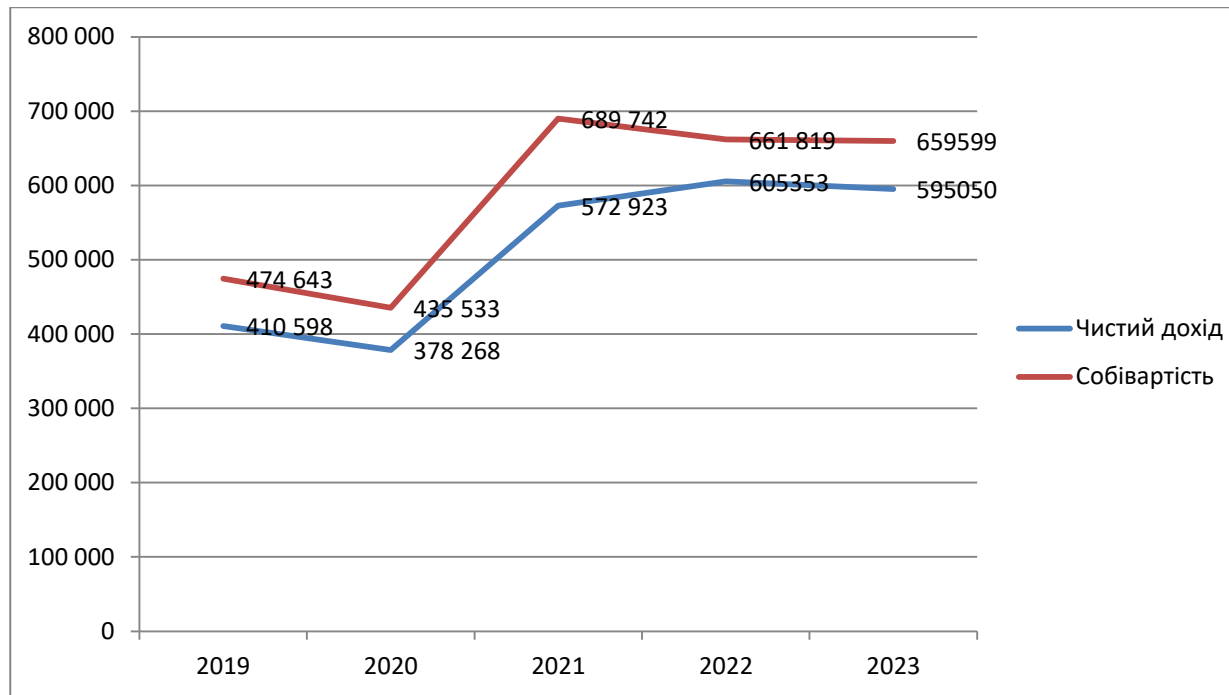

Рисунок 2.2. Чистий дохід та собівартість наданих послуг КП «ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Незважаючи на стабільне зростання чистого доходу, протягом досліджуваного періоду, також зростала і собівартість. Таким чином, кожного року собівартість перевищувала чистий дохід. Різниця між цими двома показниками визначається як валовий прибуток. Від'ємне значення цього показника означає, що витрати на виробництво перевищують доходи від наданих послуг чи проданих товарів. Зміна цієї величини відображена на рисунку 2.3.

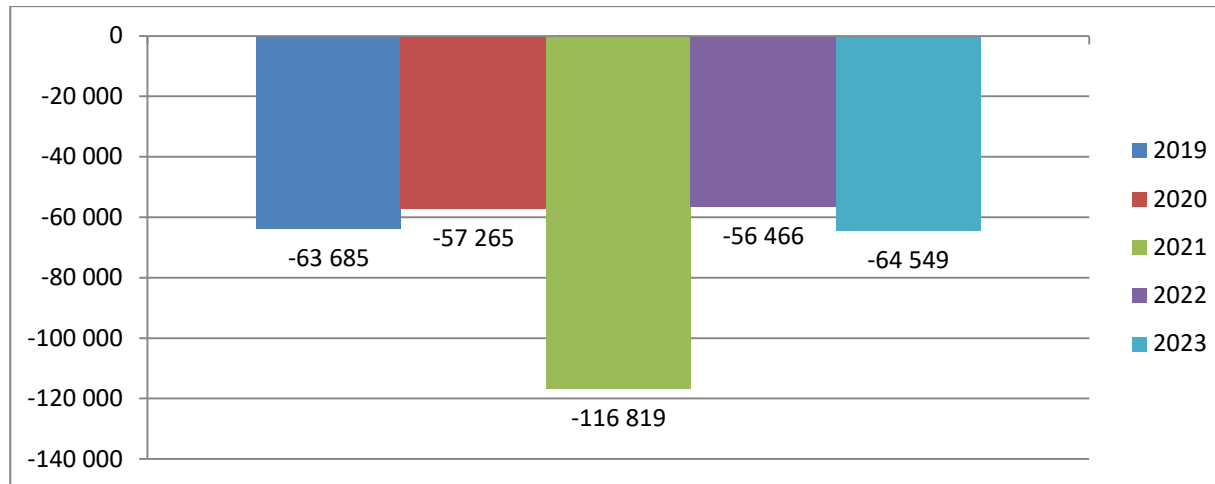

Рисунок 2.3 Валовий прибуток КП «ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Отже, на даному рисунку продемонстровано стабільне від'ємне значення валового прибутку. Проте варто зазначити, що показник практично не змінювався протягом останніх 5 років, що свідчить про відсутність тенденції до погіршення. Проте постійний валовий збиток є критичною проблемою для КП «ТМТКЕ», і підприємству необхідно шукати шляхи зменшення собівартості продукції, що може бути реалізовано шляхом встановлення та використання

більш сучасного та ефективного обладнання, або шляхи збільшення доходів, завдяки підвищенню цін на послуги, що надаються.

2.2 Комплексна оцінка фінансово-економічного стану КП «ТЕРНОПІЛЬМІСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО»

Оцінку економічного стану КП «ТМТКЕ» доцільно розпочати із аналізу балансу підприємства. Як джерело для оцінки буде використано форма 1 досліджуваного підприємства. Зокрема, фінансова звітність КП «ТМТКЕ» демонструє постійне збільшення обсягу активів підприємства протягом останніх 5 років. Детальніші показники обсягу активів наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники активу балансу КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

Актив	2019	2020	2021	2022	2023
Необоротні активи	347 308	523 969	720 223	783 385	901 913
Оборотні активи	349 659	381 301	350 258	364 714	353 422
Усього	696 967	905 270	1 070 481	1 148 099	1 255 335

Джерело: сформовано автором самостійно

Із таблиці помітно, що за аналізований період спостерігається тенденція щорічного збільшення розміру активів підприємства. Найбільший ріст у абсолютних та відносних величинах помітний у період з 2019 по 2020 рік, так за цей час активи зросли на 208 303 тис. грн. або 29,83%. Протягом наступних років приріст був не таким стрімким. У 2021 році – 18,25%, або ж 165 211 тис. грн., у 2022 році – 7,25%, що еквівалентно 77 618 тис. грн.. У 2023 році майно підприємства зросло на 9,34%, або ж 107 236 тис. грн. і в загальному становило 1 255 335 тис. грн..

Аналіз змін в обсягу оборотних та необоротних активів у абсолютних та відносних величинах представлений у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Відхилення значень обсягів активів КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

Актив	Зміни 2019-2020		Зміни 2020-2021		Зміни 2021-2022		Зміни 2022-2023	
	Абсолют. величини	Відносн. величини	Абсолют. величини	Відносн. величини	Абсолют. величини	Відносн. величини	Абсолют. величини	Відносн. величини
Необоротні активи	176 661	50,87	196 254	37,46	63 162	8,77	118 528	15,13
Оборотні активи	31 642	9,05	-31 043	-8,14	14 456	4,13	-11 292	-3,10

Джерело: сформовано автором самостійно

Наведена таблиця демонструє стрімке зростання обсягів необоротних активів у період із 2019 по 2020 роки, коли різниця склала понад 50% та у період із 2020 по 2021 роки, коли різниця була 37,46%. Далі необоротні активи продовжили зростати, проте повільнішими темпами.

В той же час показник обсягу оборотних активів практично не зазнав змін. Найбільше відхилення відбулося у період із 2019 по 2020 роки, коли оборотні активи зросли на 31 642 тис. грн., або на 9,05%.

Динаміка активів комунального підприємства теплових мереж «Тернопільськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради за 2019-2023 роки графічно представлена на рисунку 2.4.

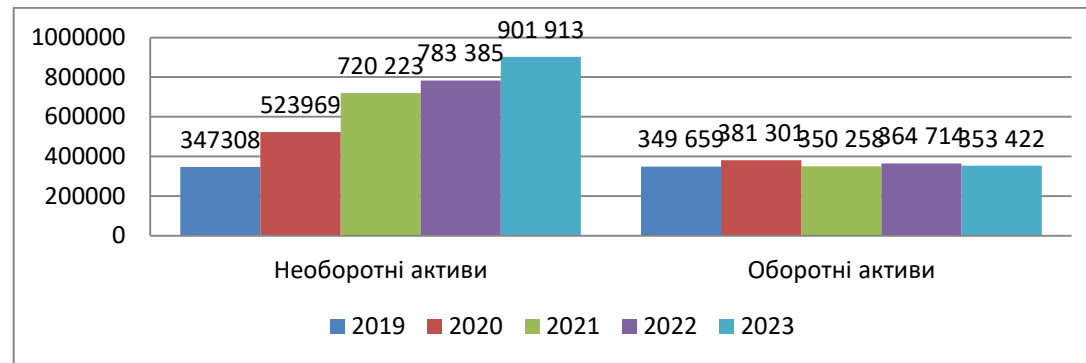

Рис. 2.4 Динаміка активів комунального підприємства теплових мереж

Джерело: сформовано автором самостійно

Дана діаграма наочно демонструє, що загальний ріст активів підприємства відбувався в першу чергу завдяки зростанню обсягу саме необоротних активів. Так цей показник за останні 5 років зріс майже у три рази. В той же час обсяги оборотних активів практично не змінювались протягом досліджуваного періоду.

Отже, за останні 5 років господарської діяльності активи постійно зростали і цей приріст становить 1,8 рази у 2023 р. порівняно з 2019 роком. Таке підвищення вартості майна підприємства можна пояснити збільшенням обсягу та вартості основних засобів, зокрема будівель та обладнання. Протягом останніх 5-ти років у КП «ТМТКЕ» збільшилась

кількість сучасного обладнання, що використовується для забезпечення послуг із теплопостачання, що говорить про розширення виробничих потужностей та оновлення матеріально-технічної бази досліджуваного підприємства.

Сукупні активи підприємства складаються з оборотних та необоротних активів. Питома вага необоротних активів у структурі КП«ТМТКЕ» у 2019 році становила 49,83%. Протягом усього досліджуваного періоду зберігається тенденція до збільшення частки необоротних активів. Найбільш стрімке збільшення частки необоротних активів спостерігалось у період з 2020 по 2021 роки, тоді цей показник зріс на 9,40%. У 2023 році необоротні активи становили 901 913 тис. грн., або ж 71,85% від усіх активів підприємства. Таким чином за останні 5 років діяльності частку оборотних активів зросла на 22,02%, або ж у 0,44 рази.

Частка оборотних активів, в свою чергу, має тенденцію до зменшення. Так у 2019 році оборотні активи КП «ТМТКЕ» становили 349 659 тис. грн., або ж 50,17% від загального обсягу активів компанії. На кінець досліджуваного періоду оборотні активи становили 353 422 тис. грн., або ж лише 28,15% від усіх активів. Таким чином за останні 5 років розмір активів збільшився на 3 763 тис. грн., проте їх частка суттєво зменшилась на 22,02% у загальній структурі балансу, або ж у 1,56 разів.

Аналіз показників необоротних активів КП «ТМТКЕ» в абсолютних величинах наведений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники активу балансу КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки в абсолютних величинах

Активи	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %
Необоротні активи										
Нематеріальні активи	166	0,02	26	0,003	2	0,0002	0	0,00	0	0,00

Незавершені капітальні інвестиції	266939	38,30	429387	47,43	629390	58,80	690303	60,13	609943	48,59
Основні засоби	79 931	11,47	74 556	8,24	68812	6,43	68028	5,93	264590	21,08
Довгострокові фінансові інвестиції	200	0,03	20000	2,21	20000	1,87	20000	1,74	20000	1,59
Усього за розділом	347308	49,83	523969	57,88	720223	67,28	783385	68,23	901913	71,85

Продовження табл. 2.5

Активи	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %
Необоротні активи										
Баланс	696967	100	905270	100	1070481	100%	1148099	100	1255335	100

Джерело: побудовано автором самостійно

Із таблиці помітно, що за останні 5 років суттєво зростали обсяги незавершених капітальних інвестицій – від 266939 тис. грн.. до 609473 тис. грн., тобто у 2,3 рази. Це свідчить про те, що КП «ТМТКЕ» вкладає кошти у будівництво нових об'єктів, модернізацію обладнання та впровадження нових технологій.

Детальніші зміни у структурі необоротних активів представленні у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Показники активу балансу КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки в відносних величинах

Активи	Зміни 2019-2020			Зміни 2020-2021			Зміни 2021-2022			Зміни 2022-2023		
	В абсолютних величинах	У структурі, %	Темп приросту, %	В абсолютних величинах	У структурі, %	Темп приросту, %	В абсолютних величинах	У структурі, %	Темп приросту, %	В абсолютних величинах	У структурі, %	Темп приросту, %
Необоротні активи												
Нематер. акт.	-140	-0,02	-84,34	-24	-0,003	-92,31	0	0,00	0,00	0	0,00	0

Незав. кап. інвест.	162 448	9,13	60,86	200 003	11,36	46,58	60913	1,33	9,68	-80 360	-11,54	-11,64
Основні засоби	-5 375	-3,23	-6,72	-5744	-1,81	-7,70	-784	-0,50	-1,14	196562	15,15	288,94
Довгостр. фін. інвестиції	19 800	2,18	9900	0	-0,34	0,00	0	-0,13	0,00	0	-0,15	0,00
Усього за розділом	176 661	8,05	50,87	196254	9,40	37,46	63162	0,95	8,77	118528	3,61	15,13

Джерело: побудовано автором самостійно

Таким чином, помітно, що незавершені капітальні інвестиції зростали кожного року, окрім 2023. Так станом на 2019 рік їх обсяг становив 266 939 тис. грн., а на кінець досліджуваного періоду 901 913. Таким чином даний показник зріс більше ніж у три рази, а саме на 634 974 тис. грн., за останні 5 років.

За перші 4 досліджувані роки основні засоби КП «ТМТКЕ» мали тенденцію до спадання і скоротилися на 11 911 тис. грн.. Проте у 2023 році було зафіксоване їх значне зростання на 196 562 тис. грн. в абсолютних величинах, або ж на 288,94% у відносних величинах в порівнянні із 2022 роком. Таким чином за досліджуваний період цей показник зріс на 184 659 тис. грн..

Загальний обсяг оборотних активів КП «ТМТКЕ» у 2019 році становив 349 659 тис. грн., а у 2023 - 353 422 тис. грн. Таким чином помітно, що цей показник практично не зазнав змін за останні 5 років. Обсяг змін у структурі оборотних активів КП «ТМТКЕ» наведений у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Оборотні активи КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки у абсолютних величинах

Активи	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %
Оборотні активи										
Виробничі запаси	5373	0,77	6418	0,71	8288	0,77	9819	0,86	20006	1,59
Дебіторська заборгованість за продукції, товари і послуги	111 836	16,05	146 389	16,17	143 668	13,42	156 099	13,60	164 322	13,09
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	62536	8,97	43073	4,76	1367	0,13	6188	0,54	4007	0,32
З бюджетом	6142	0,88	13168	1,45	65255	6,10	59039	5,14	14395	1,15
Інша поточна дебіторська заборгованість	723	0,10	716	0,08	758	0,07	1757	0,15	5777	0,46
Грошові кошти та їх еквіваленти	96610	13,86	93337	10,31	78565	7,34	74281	6,47	83646	6,66
Витрати майбутніх періодів	39	0,01	22	0,002	57	0,01	54	0,00	11	0,00
Інші оборотні активи	66400	9,53	78178	8,64	52300	4,89	57477	5,01	61258	4,88
Усього за розділом	349659	50,17	381301	42,12	350258	32,72	364714	31,77	353422	28,15
Баланс	696967	100	905270	100	1070481	100	1148099	100	1255335	100

Джерело: сформовано автором самостійно

Так, із вищенаведеної таблиці помітно, що розмір дебіторської заборгованості за товари і послуги має тенденцію до невеликого збільшення протягом кожного досліджуваного року, окрім 2021 року, коли було зафіксоване зменшення на 1,86%. В загальному за останні 5 років цей показник зріс на 52 486 тис. грн., або ж на 50,51%.

Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами значно скоротилась за досліджуваний період. У 2019 році цей показник становив 62 536 тис. грн. ,а в 2023 – лише 4 007 тис. грн.. Найбільш стрімке зменшення відбулося у 2021 році, коли показник знизився на 41 706 тис. грн..

Розмір дебіторської заборгованості з бюджетом за останні 5 років змінювався нерівномірно, проте за досліджуваний період показник зріс у 2,34 рази і становив 14 395 тис. грн. у 2023 році.

Звітність підприємства демонструє відчутне збільшення іншої поточної заборгованості за останні 2 досліджувані роки діяльності. Так станом на початок 2021 року це показник складав 758 тис. грн. , проте вже у 2023 році інша поточна заборгованість зросла у 7,62 рази і становила 5 777 тис. грн..

Обсяг інших оборотних активів за останні 5 років змінювався нерівномірно, проте за цей період відбулося їх зменшення на 5 142 тис. грн. , або ж на 7,74%. Зміни оборотних активів у абсолютних та відносних величинах наведені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Оборотні активи КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки у відносних величинах

Продовження табл.

Активи	Зміни 2019-2020			Зміни 2020-2021			Зміни 2021-2022			Зміни 2022-2023		
	Абсол ютн. велич ин.	У стру ктури %	Темп прир осту, %	Абсо лютн. велич ин.	У стру ктури %	Темп прир осту, %	Абсо лютн. велич ин.	У стру ктури %	Темп прир осту, %	Абсо лютн. велич ин.	У стру ктури %	Темп прир осту, %
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	-19463	-4,21	-31,12	-41706	-4,63	-96,83	-4821	0,41	-352,7	-2181	-0,22	-35,25
З бюджетом	7026	0,57	114,4	52087	4,64	395,56	-6216	-0,95	-9,53	-44644	-4,00	-75,62
Інша поточна дебіторська заборгованість	-7	-0,02	-0,97	42	-0,01	5,87	999	0,08	131,8	4020	0,31	228,80
Грошові кошти та їх еквіваленти	-3273	-3,55	-3,39	-14772	-2,97	-15,83	-4284	-0,87	-5,45	9365	0,19	12,61
Витрати майбутніх періодів	-17	0,00	-43,59	35	0,00	159,09	-3	0,00	-5,26	-43	0,00	-79,63
Інші оборотні активи	11778	-0,89	17,74	-25878	-3,75	-33,10	5177	0,12	9,90	3781	-0,13	6,58
Усього	31642	-8,05	9,05	-31043	-9,40	-8,14	14456	-0,95	4,13	-11292	-3,61	-3,10

підприємства наведені у таблиці 2.9.

2.8

Джерело: сформовано автором самостійно

Наведена таблиця показує

тенденцію виробничих запасів до зростання, проте їх частка у загальній структурі балансу залишилась незначно.

Основними розділами структури пасиву КП «ТМТКЕ» є власний капітал, довгострокові зобов'язання та забезпечення і поточні зобов'язання та забезпечення. Зміни в структурі пасиву

Таблиця 2.9

Показники пасиву балансу КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

Пасив	2019	2020	2021	2022	2023
Власний капітал	-151 362	-236 632	78 663	-89 788	-56 836

Довгострокові зобов'язання та забезпечення	362 643	486 468	513 702	646 811	589 845
Поточні зобов'язання і забезпечення	485 686	628 979	478 116	591 076	722 326

Джерело: побудовано автором

Динаміка пасиву балансу КП «ТМТКЕ» графічно зображена на рисунку 2.5.

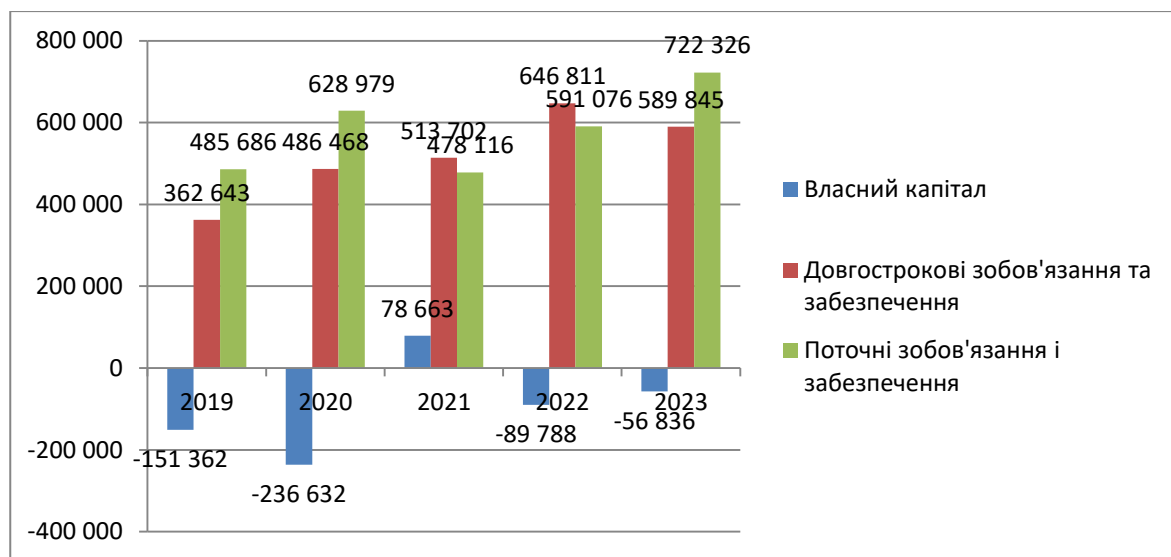

Рис. 2.5. Динаміка пасиву балансу КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

Джерело: сформовано автором самостійно

На діаграмі можна чітко побачити зростання довгострокових та поточних зобов'язань, при тому, що обсяг власного капіталу залишався від'ємним протягом усього досліджуваного періоду, окрім 2021 року, коли відбулось перерахування за тарифами.

У таблиці 2.10 подана інформація щодо змін у структурі власного капіталу

Таблиця 2.10

Зміни у власному капіталі КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки у абсолютних величинах.

Пасиви	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %
Власний капітал										
зареєстрований пайовий капітал	350000	50,22	350000	39,83	350000	32,70	600000	52,26	600000	47,80
капітал у дооцінках	2157	0,31	2157	0,25	0	0,00	0	0,00	2229	0,18
додатковий капітал	492	0,07	449	0,05	1704	0,16	3070	0,27	61127	4,87

Продовження табл. 2.10

Пасиви	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %	Сума тис. грн	Пито ма вага, %
Власний капітал										
непокритий збиток	-353275	-50,69	-514577	-58,55	-259833	-24,27	-520969	-45,38	-641493	-51,10
неоплачений капітал	-150736	-21,63	-74661	-8,50	-13208	-1,23	-171889	-14,97	-78699	-6,27

усього за розділом 1	-151362	-21,72	-236632	-26,93	78663	7,35	-89788	-7,82	-56836	-4,53
Баланс	696967	100	905270	100	1070481	100	1148099	100	1255335	100

Джерело: побудовано автором

За досліджуваний період показник власного капіталу був від'ємним кожного року, окрім 2021 коли була компенсована різниця вартості тарифів. Станом на кінець 2023 року власний капітал становив – 56 838 тис. грн., що свідчить про те, що КП «ТМТКЕ» немає достатньо власних коштів для того, щоб забезпечувати свою діяльність. Нестачу коштів компенсує Тернопільська міська рада. Так з 2019 по 2021 роки зареєстрований капітал становив 350 000 тис. грн., але вже у 2022 році цей показник зріс у двічі і склав 600 000 тис. грн. У 2023 році даний показник залишився незмінним.

Відхилення структури власного капіталу КП «ТМТКЕ» за останні 5 років у абсолютних та відносних величинах представлено у таблиці 2.11

Таблиця 2.11

Зміни у власному капіталі КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки у відносних величинах.

Пасиви	Зміни 2019-2020			Зміни 2020-2021			Зміни 2021-2022			Зміни 2022-2023		
	Абсолютн. величини	У структурі, %	Темпи приросту, %	Абсолютн. величини	У структурі, %	Темпи приросту, %	Абсолютн. величини	У структурі, %	Темпи приросту, %	Абсолютн. величини	У структурі, %	Темпи приросту, %
	Власний капітал											
зареєстрований пайовий капітал	0	-10,39	0,00	0	-7,13	0,00	250000	19,56	71,43	0	-4,46	0,00

капітал у дооцінках	0	-0,06	0,00	-2157	-0,25	-100,0	0	0,00	0,00	2229	0,18	0,00
додатковий капітал	-43	-0,02	-8,74	1255	0,11	279,5	1366	0,11	80,16	58057	4,60	1891,1

Продовження табл. 2.11

Пасиви	Зміни 2019-2020			Зміни 2020-2021			Зміни 2021-2022			Зміни 2022-2023		
	Абсол ютн. величи нах.	У стру ктур і, %	Тем пи прир осту, %	Абсол ютн. величи нах.	У стру ктур і, %	Тем пи прир осту, %	Абсол ютн. величи нах.	У стру ктур і, %	Тем пи прир осту, %	Абсол ютн. величи нах.	У струк турі, %	Темп и прир осту, %
Власний капітал												
непокритий збиток	-161302	-7,87	45,66	254744	34,28	-49,51	-261136	-21,10	100,5	-120524	-5,72	23,13
неоплачен. капітал	76075	13,13	-50,47	61453	7,26	-82,31	-158681	-13,74	1201,4	93190	8,70	-54,22
Усього за розділом	-85270	-5,21	56,34	315295	34,27	-133,2	-168451	-15,17	-214,1	32952	3,2	-36,70

Джерело: побудовано автором

Дана таблиця демонструє, що протягом досліджуваного періоду спостерігається тенденція до збільшення обсягу додаткового капіталу. Так у 2019 році цей показник становив 492 тис. грн., а в 2023 – 61 127 тис. грн. Найбільш стрімке зростання відбулося у 2023 році, за цей час додатковий капітал зріс на 1891,11%.

Неоплачений капітал підприємства змінювався нерівномірно протягом останніх 5 років, проте показник 2023 року на 52,2% менший ніж показник 2019 року.

Довгострокові зобов'язання та забезпечення КП «ТМТКЕ» зростали протягом 2019 – 2022 років, що відображено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Зміни у довгострокових зобов'язаннях та забезпеченнях КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки у абсолютних величинах.

Пасиви	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %
Довгострокові зобов'язання та забезпечення										
довгострокові кредити банків	269613	38,68	431656	49,12	480345	44,87	617536	53,79	560570	44,66
цільове фінансування	93030	13,35	54812	6,24	33357	3,12	29275	2,55	29275	2,33
усього за розділом	362643	52,03	486468	55,35	513702	47,99	646811	56,34	589845	46,99
Баланс	696967	100	905270	100	1070481	100	1148099	100	1255335	100

Джерело: побудовано автором

Також помітно, що за цей період показник зріс від 362 643 тис. грн. до 646 811 тис. грн. , тобто відбулося зростання у 1,62 рази. Проте вже у 2023 році довгострокові зобов'язання та забезпечення дещо зменшуються на 56 966 тис. грн. і становлять 589 845 тис. грн..

Детальніша інформація про зміни у довгострокових зобов'язаннях та забезпеченнях КП «ТМТКЕ» наведена у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Зміни у довгострокових зобов'язаннях та забезпеченнях КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

Пасиви	Зміни 2019-2020			Зміни 2020-2021			Зміни 2021-2022			Зміни 2022-2023		
	Абсолютн. величинах.	У структурі, %	Темпи приросту	Абсолютн. величинах.	У структурі, %	Темпи приросту, %	Абсолютн. величинах.	У структурі, %	Темпи приросту,	Абсолютн. величинах.	у структурі, %	Темпи приросту, %

			у, %						%			
Довгострокові зобов'язання та забезпечення												
довгострокові кредити банків	162043	10,43	60,10	48689	-4,25	11,28	137191	8,92	28,56	-56966	-9,13	-9,22
цільове фінансування	-38218	-7,11	-41,1	-21455	-3,12	-39,1	-4082	-0,57	-12,2	0	-0,22	0,00
Усього за розділом	123825	3,32	34,15	27234	-7,37	5,60	133109	8,35	25,91	-56966	-9,35	-8,81

Джерело: сформовано автором самостійно

І таблиці можна помітити стабільне зростання довгострокових кредитів банків, оскільки підприємство активно залучає кошти, що спрямовуються на модернізацію виробничого обладнання. Проте негативний момент зростання цього показника полягає у збільшенні фінансового навантаження.

Крім того, зменшується обсяг цільового фінансування, що вказує на те, що КП «ТМТКЕ» отримує менше фінансових ресурсів від держави чи інвесторів, котрі можуть бути спрямовані на фінансування конкретних проектів чи цілей. Подібна зміна негативно впливає на підприємство, адже цільове фінансування є важливим фінансовим джерелом для реалізації інфраструктурних проектів КП «ТМТКЕ».

Поточні зобов'язання і забезпечення підприємства стабільно зростали кожного року і зросли від 485 686 тис. грн. у 2019 році до 722 326 тис. грн. у 2023 році, що можна помітити у таблиці 2.14

Таблиця 2.14

Зміни у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки у абсолютних величинах.

Пасиви	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %
Поточні зобов'язання і забезпечення										
за довгостроковими зобов'язаннями	31939	4,58	56835	6,47	57250	5,35	124541	10,85	191689	15,27
товари, роботи, послуги	406957	58,39	416487	47,39	248377	23,20	306222	26,67	325311	25,91
розрахунки з бюджетом	1654	0,24	2483	0,28	1280	0,12	1058	0,09	2094	0,17
розрахунки з страхуванням	1247	0,18	1448	0,16	792	0,07	0	0,00	332	0,03
розрахунками з оплати праці	4786	0,69	8004	0,91	3362	0,31	56	0,00	4494	0,36
за одержаними авансами	2581	0,37	1684	0,19	1966	0,18	2235	0,19	1759	0,14
із внутрішніх розрахунків	0	0,00	19300	2,20	15234	1,42	15234	1,33	14184	1,13
поточні забезпечення	4463	0,64	7161	0,81	7924	0,74	9815	0,85	11218	0,89
доходи майбутніх періодів	0	0,00	39613	4,51	61067	5,70	66051	5,75	65515	5,22
інші поточні зобов'язання	32059	4,60	75964	8,64	80864	7,55	65864	5,74	105730	8,42
усього за розділом	485686	69,69	628979	71,57	478116	44,66	591076	51,48	722326	57,54

*Джерело: сформовано автором
самостійно*

Із наведеної таблиці помітно, що найбільша частка у цьому розділі припадає на поточні зобов'язання та забезпечення за товари, роботи і послуги. Високий рівень даного показника свідчить про низький рівень ліквідності та неможливість підприємства повністю та своєчасно розрахуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями. Зміни у структурі поточних зобов'язань та забезпечень КП «ТМТКЕ» за останні 5 років у абсолютних і відносних величинах представлено у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Зміни у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки у відносних величинах.

Пасиви	Зміни 2019-2020	Зміни 2020-2021	Зміни 2021-2022	Зміни 2022-2023
--------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

	В абсол ютни х велич инах	У струк турі, %	Темп и прир осту, %	В абсол ютни х велич инах	У струк турі, %	Темп и прир осту, %	В абсол ютни х велич инах	У струк турі, %	Темп и прир осту, %	В абсол ютни х велич инах	У струк турі, %	Темп и прир осту, %
	Поточні зобов'язання і забезпечення											
за довгостроковими зобов'язаннями	24896	1,88	77,95	415	-1,12	0,73	67291	5,50	117,54	67148	4,42	53,92
товари, роботи, послуги	9530	-11,00	2,34	-168110	-24,19	-40,36	57845	3,47	23,29	19089	-0,76	6,23
розрахунки з бюджетом	829	0,05	50,12	-1203	-0,16	-48,45	-222	-0,03	-17,34	1036	0,07	97,92
розрахунки з страхуванням	201	-0,01	16,12	-656	-0,09	-45,30	-792	-0,07	-100	332	0,03	0,00
розрахунками з оплати праці	3218	0,22	67,24	-4642	-0,60	-58	-3306	-0,31	-98,33	4438	0,35	7925,0
за одержаними авансами	-897	-0,18	-34,75	282	-0,01	16,75	269	0,01	13,68	-476	-0,05	-21,30
із внутрішніх розрахунків	19300	2,20	0,00	-4066	-0,77	-21,07	0	-0,10	0,00	-1050	-0,20	-6,89
поточні забезпечення	2698	0,17	60,45	763	-0,07	10,65	1891	0,11	23,86	1403	0,04	14,29
доходи майбутніх періодів	39613	4,51	0,00	21454	1,20	54,6	4984	0,05	8,16	-536	-0,53	-0,81
інші поточні зобов'язання	43905	4,04	136,95	4900	-1,09	6,45	-15000	-1,82	-18,55	39866	2,69	60,53
Усього	143293	1,89	29,50	-150863	-26,91	-23,99	112960	6,82	23,63	131250	6,06	22,21

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності КП «ТМТКЕ»

Із таблиці помітно, що поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями має тенденцію до збільшення. Так цей показник стабільно зростає кожного року – у 2019 році він становив 31 939 тис. грн., в у 2023 – 191 689 тис. грн.. Тобто відбулося зростання у понад 6 разів.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги змінювалась нерівномірно за останні 5 років, проте у 2023 році цей

показник був меншим на 24% ніж у 2019 році.

зростали кожного року протягом досліджуваного періоду. Так у 2019 році цей показник становив 4 463 тис. грн., у 2020 – 7 161 тис. грн., у 2021 – 7 924 тис. грн., у 2022 – 9 815 тис. грн., у 2023 – 11 218 тис. грн..

Інші поточні зобов'язання постійно зростали, окрім 2022 року. В загальному даний показник зріс майже у 3 рази – від 32 059 тис. грн. у 2019 році до 105 730 тис. грн. у 2023 році.

Поточні забезпечення КП «ТМТКЕ»

2.3 Дослідження основних індикаторів збитковості досліджуваного підприємства

Індикаторами можливого банкрутства можуть бути показники ліквідності, рентабельності і фінансової стійкості. Дані про показники ліквідності КП «ТМТКЕ» наведено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Основні показники ліквідності КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

№	Показник	2019	2020	2021	2022	2023
1	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,72	0,61	0,73	0,62	0,49
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,71	0,60	0,72	0,49	0,46
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,20	0,15	0,16	0,13	0,12

Джерело: сформовано автором самостійно

Показник поточної ліквідності служить своєрідним індикатором, що демонструє спроможність компанії відповідати за поточними зобов'язаннями використовуючи оборотні активи. Показник демонструє, скільки оборотних коштів припадає на кожну гривню поточних фінансових зобов'язань. Нормативним є значення від 1 до 3, проте слід намагатися досягнути значення від 2 і вище. КП «ТМТКЕ» демонструє показник нижче нормативного, що свідчить про проблемний стан платоспроможності, адже обсяг оборотних активів є недостатнім для того, щоб погасити поточними зобов'язання. Це веде до зниження довіри до суб'єкта господарювання зі сторони кредиторів, інвесторів, постачальників

і партнерів теперішніх та потенційних партнерів. Також, негативна ситуація із платоспроможністю гарантовано призводить до збільшення вартості позикових коштів, що в свою чергу веде до прямих фінансових витрат.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності - це відношення найбільш ліквідних активів до короткострокових(поточних) зобов'язань. До високоліквідних активів відносяться грошові кошти та їх еквіваленти. Цей показник визначає, яка частина поточних зобов'язань підприємства, може бути погашена у найкоротший термін.

Значення близько 0,2 прийнято вважати оптимальним. Для КП «ТМТКЕ» на початок досліджуваного періоду показник перебував у нормативних межах, проте спостерігається негативна тенденція і станом на 2023 рік підприємство не має достатньо грошових коштів, для того щоб негайно розрахуватись за поточними зобов'язаннями. Дослідження показників платоспроможності розглянуто в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Основні показники платоспроможності КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

№	Показник	2019	2020	2021	2022	2023
1	Коефіцієнт автономії	-0,22	-0,27	0,07	0,08	-0,05
2	Коефіцієнт фінансової залежності	-4,6	-3,71	13,61	-12,79	-22,09
3	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	3,64	2,85	1,73	1,96	1,98

Джерело: сформовано автором самостійно

Дана таблиця демонструє, що КП «ТМТКЕ» неспроможне самостійно покрити свої фінансові зобов'язання та змушене покладатись на кредиторів. Зокрема про це свідчать низькі коефіцієнти автономії та фінансової залежності, які значно нижче норми протягом усього досліджуваного періоду.

Для того, щоб визначити ефективність кредитування, що надає підприємство використовується співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості. У більшості випадків прийнято визначати оптимальне значення на рівні одиниці, із незначними коливаннями в кожную можливу сторону, проте у КП «ТМТКЕ» цей показник більш високий. Це означає, що підприємство залучає більше коштів за кредитами, ніж надає. Подібний стан речей може призвести до кризи ліквідності. В такому випадку, виникає ситуація, за якої підприємство не здатне вчасно розрахуватися із боргами, що погіршує відносини із постачальниками. І, як результат, у подальшій співпраці останні будуть приділяти більшу увагу ризику неотримання коштів вчасно, що в кінцевому результаті призведе до збільшення показника собівартості.

Наступним кроком, буде доцільно оцінити основні показники ділової активності КП «ТМТКЕ» (табл.1.18).

Таблиця 2.18

Основні показники ділової активності КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

№	Показник	2019	2020	2021	2022	2023
1	Коефіцієнт оборотності активів	0,59	0,42	0,54	0,53	0,47
2	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,18	0,99	1,64	1,66	1,68
3	Коефіцієнт оборотності запасів	88,34	67,86	83,22	67,40	32,97

Джерело: сформовано автором самостійно

Із таблиці помітно, що коефіцієнт оборотності активів має повільну тенденцію до зменшення, що свідчить про те, на початку досліджуваного періоду активи підприємства використовувались більш ефективно, ніж це відбувалось в 2023 році.

Проте коефіцієнт оборотності оборотних активів має тенденцію до зростання, так цей показник зріс майже на 30% за останні 5 років. Це свідчить про те, що КП «ТМТКЕ» необхідно менша кількість ресурсів, для підтримки виробничої та ділової активності на заданому рівні. Отже, відбувається вивільнення певної суми коштів, що може бути спрямована на реалізацію інвестиційних чи виробничих проектів.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів демонструє наскільки швидко використовуються матеріальні та товарні запаси суб'єкта господарювання. Найбільше значення цього показника було у 2019 році – 88,34.

Одними із основних показників, що дозволяють оцінити економічний стан підприємства є показники його рентабельності. Розрахунок цих показників за останні 5 років наведений в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Основні показники рентабельності КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

№	Показник	2019	2020	2021	2022	2023
1	Рентабельність активів	-8,06	-14,90	23,73	-22,75	-9,60
2	Рентабельність власного капіталу	37,10	56,99	322,99	290,84	212,06
3	Рентабельність продукції	0,87	0,87	0,83	0,91	0,90

Джерело: сформовано автором самостійно

Рентабельність активів демонструє наскільки ефективно підприємство використовує наявний обсяг активів для отримання прибутку. Цей показник діяльності КП «ТМТКЕ» є від’ємним протягом чотирьох з п’яти років, що свідчить про нерентабельність активів підприємства. Єдиний рік, коли цей показник був додатнім – 2021, що пов’язано з компенсацією різниці в тарифах.

Рентабельність власного капіталу допомагає зрозуміти ступінь ефективності використання власного капіталу підприємством, та дає можливість зрозуміти скільки гривень прибутку було отримано із 1 гривні власного капіталу. Цей показник у КП «ТМТКЕ» є достатньо високим, найбільше значення було у 2021 році – 322,99.

Показник рентабельності продукції практично не коливався протягом досліджуваного періоду, проте він завжди був від’ємним, що свідчить про те, що чистий дохід від реалізації послуг був меншим за собівартість цих послуг. Основною причиною неприбутковості господарської діяльності підприємства є необґрунтовані тарифи на послуги КП «ТМТКЕ», які не дозволяють покрити собівартість наданих послуг для населення.

Для будь-якого підприємства важливим є досягнення певного фінансового стану, за якого буде гарантована постійна та стабільна платоспроможність. Для розрахунку доцільно використати основні показники фінансової стійкості, що наведені у таблиці 2.20

Таблиця 2.20

Основні показники фінансової стійкості КП «ТМТКЕ» за 2019-2023 роки

№	Показник	2019	2020	2021	2022	2023
---	----------	------	------	------	------	------

1	Коефіцієнт фінансування	-0,18	-0,21	0,08	-0,07	-0,04
2	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,30	0,28	0,55	0,49	0,42
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-2,31	-1,61	4,45	-4,06	-6,22

Джерело: сформовано автором самостійно

Наведені вище данні демонструють, що коефіцієнт фінансування та довгострокової незалежності нижче норми. Єдиний виняток – 2021 рік, коли була відшкодована різниця в тарифах.

Нормативним значенням коефіцієнту маневреності власного капіталу є вище ніж 0,1 проте, цей показник у КП «ТМТКЕ» є від’ємним протягом чотирьох з п’яти останніх років, що свідчить про необхідність спрямовувати ресурси власного капіталу та залучених коштів на те, щоб покривати необоротні засоби. Відповідно, власних фінансових ресурсів недостатньо, щоб фінансувати оборотні активи, і як результат, виникає необхідність залучення позикових коштів. Проте, надмірне залучення кредитних коштів зменшує рівень фінансової стійкості КП «ТМТКЕ»

Висновки до розділу 2

Комунальне підприємство теплових мереж «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради займається

виробництвом та транспортуванням теплової енергії за допомогою розподільчих та магістральних теплових мереж. Вироблена тепла енергія використовується для забезпечення теплопостачання мешканців міста.

Проаналізовано баланс досліджуваного підприємства, що демонструє зростання обсягу необоротних активів, в той же час як розмір оборотних активів практично не змінюється. У пасивах КП «ТМТКЕ» відбувається зростання довгострокових та поточних зобов'язань, при тому, що обсяг власного капіталу залишався від'ємним протягом усього досліджуваного періоду, окрім 2021 року, коли відбулась компенсація вартості в тарифах.

Протягом останніх 5 років підприємство завершувало звітні періоди із від'ємним показником валового та чистого прибутку, що свідчить про збитковість КП «ТМТКЕ».

Оцінка активів підприємства демонструє їх нерентабельність, оскільки показник є від'ємним протягом 4 із 5 досліджуваних років. Показник рентабельності продукції менше 1, що говорить перевищення обсягу собівартості над доходом від наданих послуг з теплопостачання.

Отже, аналіз фінансової звітності демонструє, що КП «ТМТКЕ» є нерентабельним протягом тривалого періоду, що в перспективі може призвести навіть до потенційного банкрутства, що є неприпустимо, адже послуги теплопостачання є критично важливими для населення. Таким чином, необхідно розробити стратегію, котра в перспективі зможе покращити показники рентабельності суб'єкта господарювання та призвести покращення фінансового стану підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТА МІНІМІЗАЦІЇ ЗБИТКІВ НА КОМУНАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ «ТЕРНОПІЛЬМІСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО»

3.1 Розробка стратегічних заходів покращення фінансового стану досліджуваного підприємства

Однією із найбільших проблем, що призводять до збиткової діяльності КП «ТМТКЕ» є зношеність трубопроводів, по яких транспортується теплова енергія до квартир споживачів. Подібний стан трубопровідної мережі призводить до значних тепловтрат. В середньому витрати теплової енергії становлять близько 20%, хоча на деяких ділянках, де стан обладнання гірший, тепловтрати можуть перевищувати 30%.

Таким чином можна констатувати, що зменшення тепловтрат призведе до скорочення обсягу необхідної теплової енергії, котру КП «ТМТКЕ» постачає у будинки споживачів у місті Тернополі. І, як результат, підприємству буде необхідна менша кількість електрики, газу та води для забезпечення теплом кінцевих споживачів. У підсумку, це призведе до зменшення собівартості та покращення рентабельності підприємства .

Одним із способів вирішення цієї проблеми є встановлення індивідуальних теплових пунктів(ІТП) у багатоквартирних будинках міста Тернополя. Тобто, пропонується встановити комплекси обладнання та автоматичних пристроїв, що будуть під'єднані як до мережі централізованого теплопостачання, так і до об'єкту споживача.

На даний момент процес нагрівання води відбувається у котельнях, і згодом, коли вода досягне необхідної температури, вона відправляється до кінцевих споживачів мережею трубопроводів. Але, як зазначалось вище, в процесі транспортування відбуваються значні втрати теплової енергії.

Проте, за умови встановлення ІТП, вода від котельні буде подаватися холодною, і процес нагрівання до необхідної температури відбуватиметься вже безпосередньо у підвальному приміщенні будинку. Це призведе до уникнення зайвих тепловтрат у процесі транспортування між котельнею та кінцевими споживачами. У такому випадку обсяг втрат теплової енергії буде скорочений до мінімуму, і становитиме близько 2-3%, адже гаряча вода безперервно циркулюватиме в будинку.

Крім того, індивідуальні теплові пункти дозволяють більш точно та оперативно регулювати температуру повітря в оселях, завдяки чому, можна уникнути надмірних витрат тепла у випадку швидких змін температури навколишнього середовища. Це також призводить до покращення якості наданих послуг та збільшення рівня задоволеності споживачів, що може позитивно вплинути на їх платіжну дисципліну.

Наявність індивідуального теплових пунктів робить можливим постачання гарячої води протягом усього року у будь-який час доби, а не лише протягом 6-7 годин на добу. Індивідуальні теплові пункти дозволяють власникам будинків регулювати споживання тепла та внаслідок цього отримувати економію в рахунках на теплопостачання. Окрім того, технічне обслуговування індивідуальних теплових пунктів є легшим, у порівнянні із великими котельнями. Також у випадку несправностей, без послуг теплопостачання залишається лише один, або декілька будинків, а не споживачі конкретної вулиці чи району міста Тернополя. Крім того, усунення технічних негараздів із індивідуальними тепловими пунктами займає менше часу для працівників, що їх обслуговують.

Також встановлення ІТП має і макроекономічний ефект, адже це дозволить зменшити обсяг природного газу та інших енергетичних ресурсів, що необхідні для забезпечення споживачів тепловою енергією. Таким чином це сприятиме підвищенню енергетичної безпеки України, через скорочення обсягу споживання енергії, і як результат, зменшення

залежності від постачальників із інших країн.

Загальну вигоду від встановлення індивідуальних теплових пунктів для КП «ТМТКЕ», споживачів послуг з теплопостачання та держави в цілому наведено на рисунку 3.1.

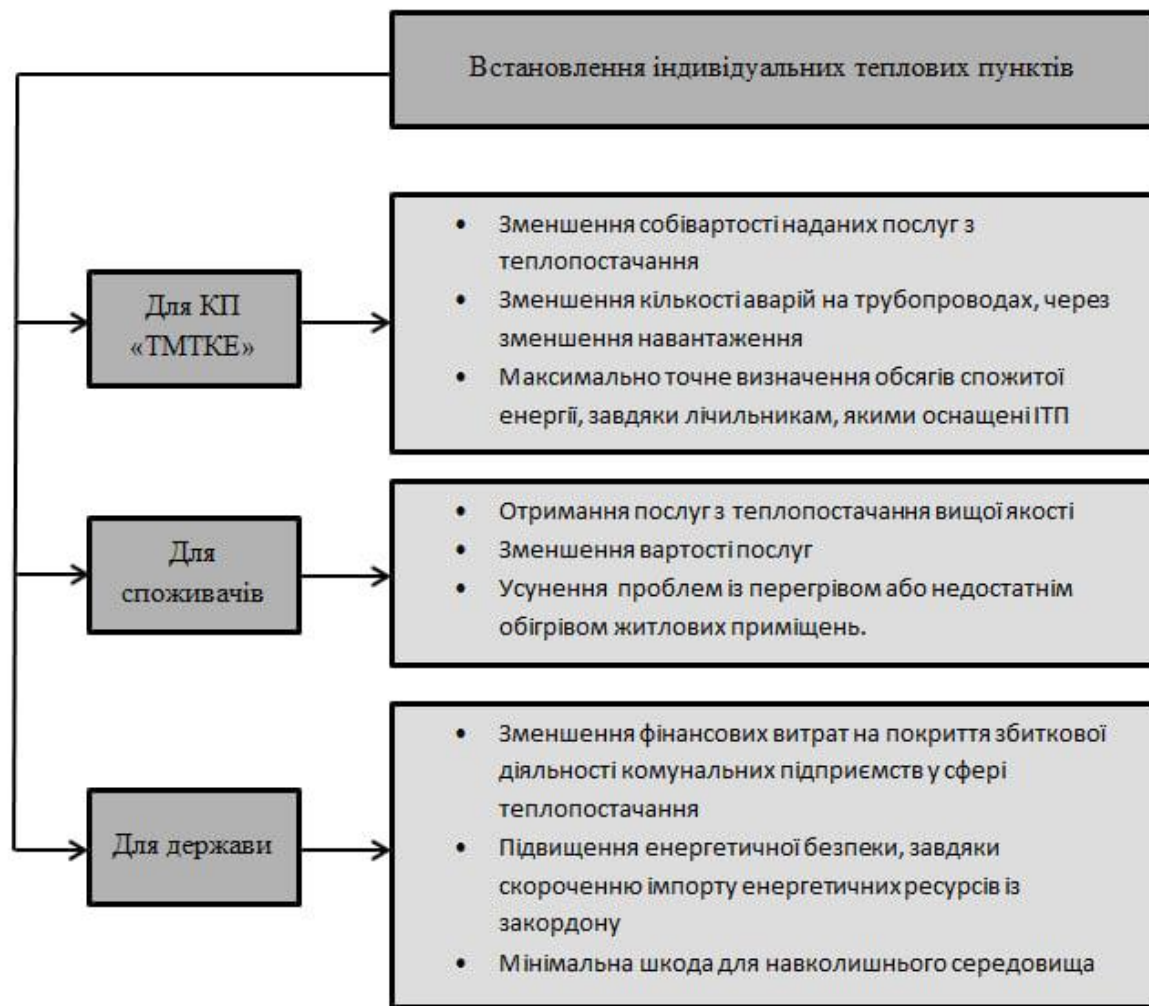

Рисунок 3.1 Позитивні наслідки від встановлення індивідуальних теплових пунктів

Джерело: сформовано автором самостійно

На рисунку 3.1 чітко помітно, що встановлення ІТП має значний позитивний ефект як для комунального підприємства, що забезпечують транспортування теплової енергії, через зменшення витрат на виробництво, так і для кінцевих споживачів, котрі можуть отримувати більш якісні послуги. У довгостроковій перспективі, також спостерігається відчутний ефект для держави, що проявляється, в першу чергу, у підвищенні енергетичної безпеки.

Важливо зазначити, що станом на 2024 рік, у Тернополі вже встановлені та повноцінно функціонують 190 індивідуальних теплових пунктів. Ці роботи були розпочаті ще у 2016 році, за сприяння Світового банку. Проте, спочатку через пандемію COVID-19, а пізніше через збройну агресію російською федерації у 2022 році, будь-які роботи у цьому напрямку були зупинені.

Так станом на 2024 рік у Тернополі введені в експлуатацію та повноцінно функціонують 190 індивідуальних теплових пунктів. Проте цього недостатньо, адже у місті Тернополі централізованим опаленням користуються 61 711 абонентів, і 61 168 із них становлять мешканці багатоквартирних будинків. Тому для того, щоб покрити усіх абонентів, що користуються індивідуальним опаленням необхідно встановити ще 680 ІТП.

Пропонується реалізувати проект, що передбачатиме встановлення 680 індивідуальних теплових пунктів у місті Тернополі протягом наступних 7 років. Кількість щорічно встановлених ІТП та їх загальна кількість відображена на рисунку 3.1.

рік	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
кількість ІТП встановлених за рік	0	90	90	100	100	100	100	100
Кількість ІТП, встановленні за проектом	0	90	180	280	380	480	580	680
кількість ІТП, які необхідно встановити, щоб реалізувати проект	680	590	500	400	300	200	100	0
загальна кількість ІТП у м. Тернополі	190	280	370	470	570	670	770	870

Рисунок 3.2 Кількість встановлених ІТП в рамках запропонованого проекту протягом кожного року

Джерело: сформовано автором самостійно

На даному рисунку наочно продемонстровано, що пропонується встановлювати по 90 ІТП протягом перших 2 років реалізації проекту, і по 100 ІТП у наступні 5 років. Таким чином загальна кількість індивідуальних теплових пунктів, після реалізації проекту становитиме 870, чого буде достатньо, щоб забезпечити послугами теплопостачання усіх споживачів КП «ТМТКЕ»

Запропонований проект буде основним елементом загальної стратегії підвищення рентабельності та мінімізації витрат на КП «ТМТКЕ». Головною метою стратегії є підвищення рентабельності підприємства, що може бути реалізовано через зменшення собівартості на послуги теплопостачання.

Впровадження цієї стратегії дозволить досліджуваному підприємству досягти як фінансових, так і стратегічних цілей, що продемонстровані на рисунку 3.3.

Рисунок 3.3 Цілі стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків КП «ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Отже, із рисунку помітно, що запропонована стратегія повинна допомогти КП «ТМТКЕ» досягти збільшення валового та чистого прибутку, шляхом зменшення показника собівартості наданих послуг. Крім того, на меті є загальне зміцнення фінансового стані підприємства та мінімізація збитків. Також планується досягнення певних стратегічних цілей, зокрема підвищення якості наданих послуг із теплопостачання, що повинно позитивно вплинути на платіжну дисципліну споживачів, і в свою чергу привести до зростання обсягу грошових надходжень. Крім того, запропонована стратегія включає встановлення індивідуально-теплових пунктів, котрі завдають менше шкоди навколишньому середовищу, у порівнянні із великими котельнями, що зараз використовуються для процесу нагрівання води.

Етапи реалізації запропонованої стратегії, включно із переліком завдань для кожного із них, представленні на рисунку 3.4.

Рисунок 3.4 Етапи реалізації стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків КП «ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Із рисунку помітно, що реалізація стратегії розділена на 3 етапи. На першому етапі відбувається загальний аналіз фінансового та технічного стану підприємства, розраховуються основні показники економічної діяльності, проводиться SWOT-аналіз, щоб визначити основні сильні та слабкі сторони. Крім того, відбувається економічне обґрунтування запропонованого проекту, що передбачає встановлення 680 індивідуальних теплових пунктів протягом 7 років.

На другому етапі, відбувається створення детального плану, щодо кількості та розташування встановлених ІТП протягом кожного року. Також проводяться закупівлі усього необхідного обладнання та матеріалів через систему електронних публічних закупівель Prozorro. Крім того, визначаються відповідальні особи, котрі будуть нести відповідальність за реалізацію запропоновано проекту.

Третій етап передбачає встановлення індивідуально теплових пунктів згідно з підготовленим планом. Важливим елементом є постійний технічний контроль над роботами по встановленню ІТП.

Отже, запропонована стратегія повинна за 7 років зменшити собівартість продукції підприємства, за рахунок встановлення індивідуально теплових пунктів, що в свою чергу призведе до підвищення рівня рентабельності та покращення економічного стану КП «ТМТКЕ» в цілому.

3.2 Економічне обґрунтування запропонованої стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків комунального підприємства «ТЕРНОПІЛЬМІСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО»

У випадку, коли підприємство стикається із проблемою від'ємного або низького рівня собівартості, найпоширенішим способом є збільшення цін на товари чи послуги. Проте, оскільки КП «ТМТКЕ» є комунальним підприємством, що діє в умовах наявності мораторію на підвищення цін на теплопостачання, то найбільш доцільним шляхом покращення фінансової ситуації є пошук шляхів зменшення собівартості.

Для цього необхідно розглянути структуру собівартості послуг, що надаються КП «ТМТКЕ» (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Частка матеріальних витрат у структурі собівартості послуг із теплопостачання КП «ТМТКЕ»

рік	2019		2020		2021		2022		2022	
	В абсолютних величинах	У відносних величинах	В абсолютних величинах	У відносних величинах	В абсолютних величинах	У відносних величинах	В абсолютних величинах	У відносних величинах	В абсолютних величинах	У відносних величинах
Матеріальні витрати	395997	83,4	345866	79,4	586248	85	534759	80,8	522917	79,3
Інші витрати	78646	16,6	89667	20,6	103498	15	127060	19,2	136682	20,7
Собівартість	474643	100	435533	100	689742	100	661819	100	659599	100

Джерело: сформовано автором самостійно

Із таблиці 3.2 помітно, що, в середньому, на витрати на природні газ, воду та електроенергію припадає близько 80% від собівартості послуг, котрі надає КП «ТМТКЕ». У наслідок запровадження запропонованого проекту планується зменшити обсяг цих витрат на 17%, шляхом уникнення тепловтрат, що відбуваються в процесі транспортування від котельні до помешкань споживачів.

Вартість індивідуального теплового пункту залежить від його потужності, типу та кількості насосів та встановлених лічильників та автоматики. Середня вартість ІТП, разом із роботами по встановленню, для багатоповерхівки становить 375 тис. грн.. Відповідно встановлення передбачених 680 одиниць обійдеться в 255 000 тис. грн.. Реалізація проекту планується на період із 2025 по 2031 роки включно. Витрати на встановлення індивідуальних теплових пунктів та економічний ефект від цієї діяльності протягом кожного року продемонстровані на рисунку 3.5

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	період	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
2	Витрати на проект	33750	33750	37500	37500	37500	37500	37500
3	Доходи від проекту	11765,633	23531,265	36604,19	49677,115	62750,04	75822,965	88895,89

Рисунок 3.5 Витрати та доходи від реалізації проекту на базі КП«ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Із рисунку помітно, що вартість витрат за проектом напряму залежить від кількості встановлених ІТП. Зокрема, у 2025 та 2026 роках планується встановити по 90 ІТП, і як результат затрати становитимуть 33 750 тис. грн. У період із 2027 по 2031 роки планується щорічно встановлювати по 100 індивідуальних теплових пункти, тобто річні витрати заплановані у розмірі 37 500 тис. грн..

Доходи також напряму залежать від кількості встановлених ІТП. Очікуваний економічний ефект від встановлення 1 індивідуального теплового пункту становитиме 130,73 тис. грн..

Різницею між витратами на реалізацію проекту та його доходами від його впровадження є грошовий потік. Величину даного показника після кожного року реалізації проекту можна побачити на рисунку 3.6.

B4		fx		=B3-B2				
	A	B	C	D	E	F	G	H
1	період	1	2	3	4	5	6	7
2	Витрати на проект	33750	33750	37500	37500	37500	37500	37500
3	Доходи від проекту	11765,633	23531,265	36604,19	49677,115	62750,04	75822,965	88895,89
4	чистий грошовий потік	-21984,37	-10218,74	-895,81	12177,115	25250,04	38322,965	51395,89

Рисунок 3.6 Розрахунок показника грошового потоку від реалізації проекту на базі КП«ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Рисунок демонструє, що показник чистого грошового потоку залишатиметься від’ємним протягом перших 3 років реалізації проекту. Після четвертого року чистий грошовий потік стає додатнім і становить 12177,12 грн. Очікуваний результат на 5 рік – 25250 тис. грн., 6 рік – 38322,9 тис грн. і 7 рік – 51395, 9 тис. грн..

Оскільки гроші, під впливом інфляційних процесів, мають властивість знецінюватись, то необхідно повести дисконтування грошових потоків проекту. Визначення майбутньої вартості грошей проводиться за формулою:

$$П_{\text{в}} = \frac{M_{\text{в}}}{(1+C)^P} \quad (3.1)$$

де $П_{\text{в}}$ – поточна вартість, грн.;

$M_{\text{в}}$ – майбутня вартість, грн.;

C – ставка дисконтування;

P – кількість років.

Для реалізації запропонованого проекту доцільно визначити показник ставки дисконтування на рівні 13%. Оскільки всі необхідні значення відомі, то розрахунок дисконтованого грошового потоку продемонстрований на рисунку 3.7

B5		fx =B4/(1+\$B\$6)^B1						
	A	B	C	D	E	F	G	H
1	період	1	2	3	4	5	6	7
2	Витрати на проект	33750	33750	37500	37500	37500	37500	37500
3	Доходи від проекту	11765,633	23531,265	36604,19	49677,115	62750,04	75822,965	88895,89
4	чистий грошовий потік	-21984,37	-10218,74	-895,81	12177,115	25250,04	38322,965	51395,89
5	Дисконтований грошовий потік	-19455,19	-8002,768	-620,8413	7468,452679	13704,71	18407,23	21846,37
6	ставка дисконтування	13%						

Рисунок 3.7 Розрахунок показника дисконтованого грошового потоку від реалізації проекту на базі КП«ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

На цьому рисунку помітно, що показник дисконтованого доходу також від'ємний протягом перших 3 років реалізації проекту. На 4 рік показник стає додатнім, проте дисконтований потік 4 708,7 тис. грн.. менше. Очікуваний показник після 5 року – 13 704,71 тис. грн., після 6 року – 18407,23 тис. грн.. і після останнього року – 21846,37 тис. грн.. Помітно, що різниця між чистим та дисконтованим потоками є достатньо суттєвою, і вона збільшується із кожним роком.

І це одним показником, котрий використовується для оцінки ефективності впровадження проекту є кумулятивний грошовий потік. Цей показник дозволяє оцінити суму грошових потоків за всі роки реалізації проекту. Розрахунок цього показника, за умови ставки дисконтування на рівні 13% наведений на рисунку 3.8.

1	період	1	2	3	4	5	6	7
4	чистий грошовий потік	-21984,37	-10218,74	-895,81	12177,115	25250,04	38322,965	51395,89
5	Дисконтований грошовий потік	-19455,19	-8002,768	-620,8413	7468,452679	13704,71	18407,23	21846,37
6	ставка дисконтування	13%						
7	кумулятивний грошовий потік	-19455,19	-27457,96	-28078,8	-20610,3495	-6905,639	11501,591	33347,96

Рисунок 3.8 Розрахунок показника кумулятивного грошового потоку від реалізації проекту на базі КП«ТМТКЕ» при ставці дисконтування 12%

Джерело: сформовано автором самостійно

Рисунок 3.8 демонструє, що показник кумулятивного грошового потоку від’ємний у перші 5 років з моменту початку реалізації проекту. Значення стає додатнім в кінці 6 року і становить 11 501,59 тис. грн. Загальний грошовий потік після завершення усіх робіт пов’язаних із реалізацією проекту становить 33 347,96 тис. грн. Більш наочну відмінність між цими 2 показниками можна побачити на рисунку 3.9

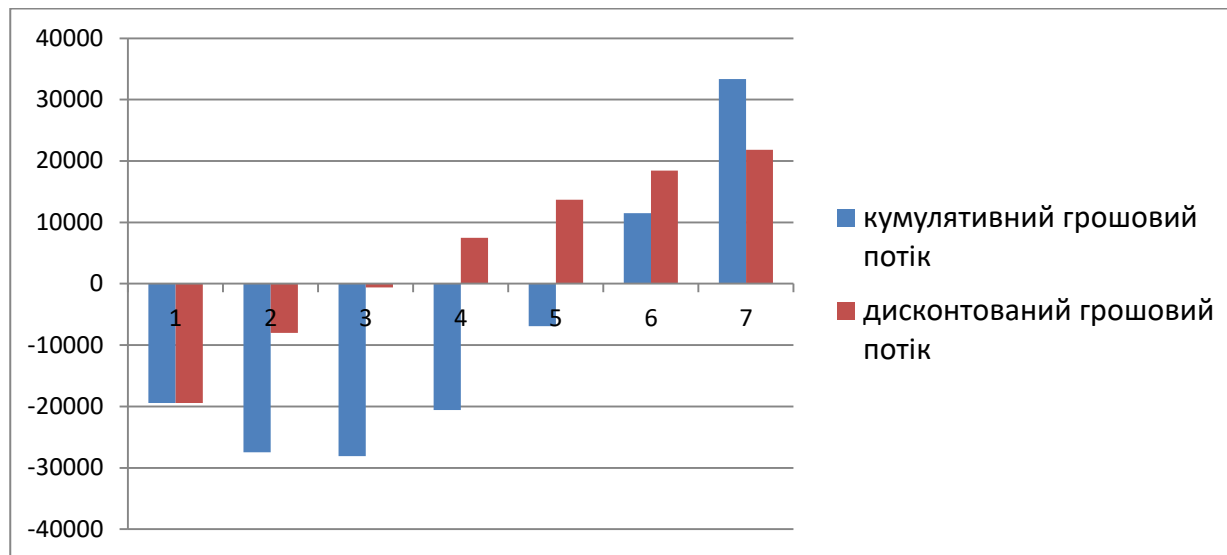

Рисунок 3.9 Динаміка показників кумулятивного та дисконтованого грошового потоків від реалізації проекту на базі КП«ТМТКЕ» *Джерело: сформовано автором самостійно*

На даному рисунку чітко видно, що показник дисконтованого грошового потоку набуває позитивного значення на 4 році реалізації проекту, в той же час, кумулятивний грошовий потік стає додатнім лише на 6 рік після початку реалізації проекту.

Доцільність впровадження проекту також може бути розрахована за допомогою показника чистої приведеної вартості. Цей показник розраховується як сума усіх дисконтованих вхідних та вихідних платежів, що безпосередньо пов'язані із реалізацією проекту. Для розрахунку чистої приведеної вартості використовується наступна формула:

$$NPV = \sum_t^n \frac{s^t}{(1+i)^t} \quad (3.2)$$

де NPV = ставка дисконтування;

St = чистий грошовий потік за період t, грн.;

i = ставка дисконтування, %;

Також для розрахунку можна скористатися інструментарієм Microsoft Excel, та використати функцію NPV. Показник може набувати як від'ємних так і додатніх значень. Показник нижче нуля свідчить про фінансову недоцільність впровадження проекту. Значення вище нуля говорить про те, що реалізація проекту є економічно обґрунтованою. Розрахунок цього показника продемонстрований на рисуюнок 3.10.

B8 fx =NPV(B6;B5:H5)								
	A	B	C	D	E	F	G	H
1	період	1	2	3	4	5	6	7
4	чистий грошовий потік	-21984,37	-10218,74	-895,81	12177,115	25250,04	38322,965	51395,89
5	Дисконтований грошовий потік	-19455,19	-8002,768	-620,8413	7468,452679	13704,71	18407,23	21846,37
6	ставка дисконтування	13%						
7	кумулятивний грошовий потік	-19455,19	-27457,96	-28078,8	-20610,3495	-6905,639	11501,591	33347,96
8	NPV	6231,6751						

Рисуюнок 3.10 Розрахунок показника чистої приведеної вартості проекту на базі КП«ТМТКЕ» за умови ставки дисконтування 12%

Джерело: сформовано автором самостійно

Після проведених розрахунків, було отримане значення NPV 6231,7. Дане значення є додатнім, що означає економічну доцільність реалізації цього проекту за умови показника ставки дисконтування на рівні 13%.

Для фінансової оцінки запропонованого проекту доцільно визначити внутрішню норму прибутку. Суть цього показника полягає у розрахунку ставки дисконтування за якої чиста приведена вартість дорівнюватиме нулю. Формула розрахунку IRR визначається із рівняння NPV:

$$NPV = \sum_t^n \frac{CF_t}{(1 + IRR)^t}$$

де NPV = ставка дисконтування;

CF_t — грошовий потік у період часу t;

IRR — внутрішня норма прибутковості;

t — період часу.

Показник IRR може набувати додатніх та від’ємних значень, і означати економічну доцільність або недоцільність провадження проекту відповідно. Чим більше значення показника, тим більша доцільність провадження проекту. Розрахунок IRR по запропонованому проекту продемонстровано на рисунку 3.11.

B9		fx =IRR(B4:H4)						
	A	B	C	D	E	F	G	H
1	період	1	2	3	4	5	6	7
4	чистий грошовий потік	-21984,37	-10218,74	-895,81	12177,115	25250,04	38322,965	51395,89
5	Дисконтований грошовий потік	-19455,19	-8002,768	-620,8413	7468,452679	13704,71	18407,23	21846,37
6	ставка дисконтування	13%						
7	кумулятивний грошовий потік	-19455,19	-27457,96	-28078,8	-20610,3495	-6905,639	11501,591	33347,96
8	NPV	6231,6751						
9	IRR	35%						

Рис. 3.11 Розрахунок показника внутрішньої норми прибутковості проекту на базі КП«ТМТКЕ»

Джерело: сформовано автором самостійно

Із рисунку помітно, що розрахований показник IRR більше нуля. та становить 35%. Цей показник є достатньо високим та свідчить про достатню потенційну прибутковість від реалізації запропонованого проекту.

3.3 Прогнозування основних показників фінансового стану досліджуваного підприємства із врахуванням реалізації розробленої стратегії

Реалізація запропонованої стратегії приведе до значного зменшення матеріальних витрат, та рентабельності в цілому. Прогнозовані показники від реалізації проекту представленні у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Прогнозовані показники собівартості КП «ТМТКЕ» за 2025-2031 роки

Рік	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Матеріальні витрати	511151,37	499385,74	486312,81	473239,89	460166,96	447094,04	434021,1
Інші витрати	136682	136682	136682	136682	136682	136682	136682
Собівартість	647833,37	636067,74	622994,81	609921,89	596848,96	583776,04	570703,1

Джерело: сформовано автором самостійно

Із таблиці помітна тенденція зменшення собівартості протягом кожного року впровадження проекту. Графічне представлення показників рентабельності за досліджуваний період та після реалізації запропонованого проекту продемонстроване на рисунку 3.12.

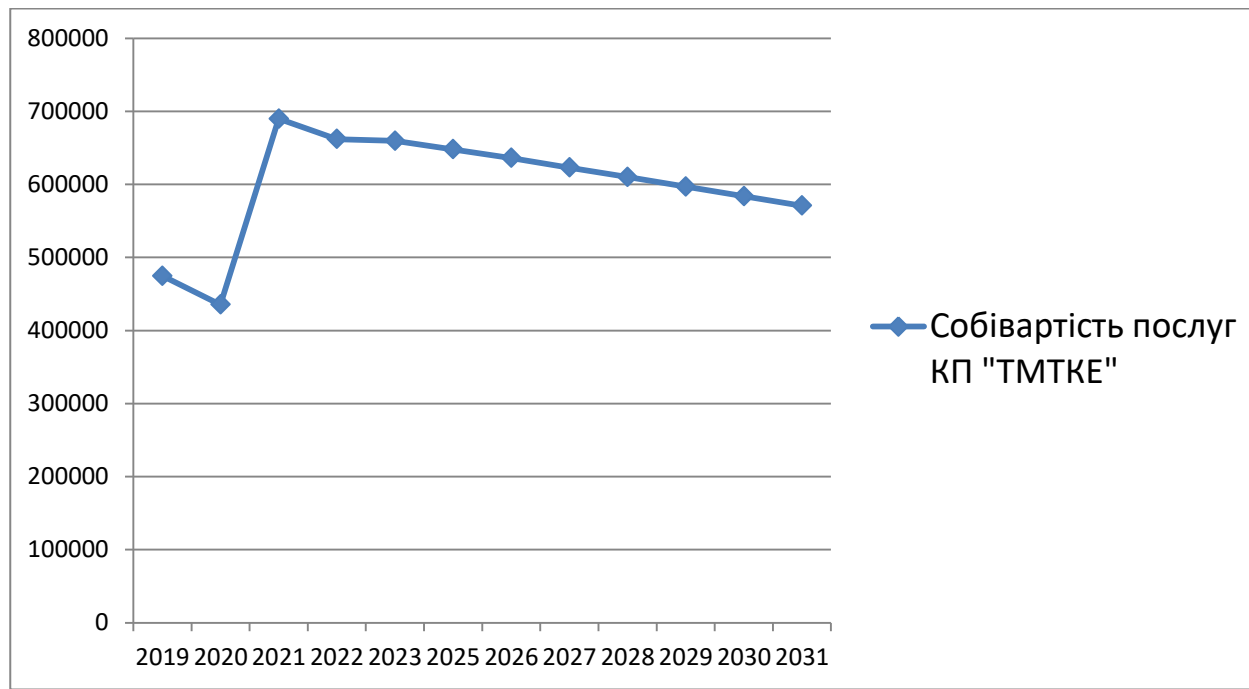

Рисунок 3.12 Прогнозована собівартість послуг КП«ТМТКЕ» у період із 2025 по 2031 роки та фактична собівартість у період із 2019 по 2023

Джерело: сформовано автором самостійно

На рисунку помітно, що реалізація запропонованого проекту може бути дієвим інструментом, що може допомогти досягти зменшення собівартості послуг КП «ТМТКЕ», адже прогнозований показник після реалізації проекту буде менший, ніж за останні 3 роки діяльності підприємства.

Прогнозоване зменшення собівартості також вплине на значення показника валового прибутку, що розраховується як відношення чистого доходу від реалізації послуг та собівартості, і потім множиться на 100% . Валовий прибуток за досліджуваний період та прогнозовані значення цього показника наведені на рисунку 3.13

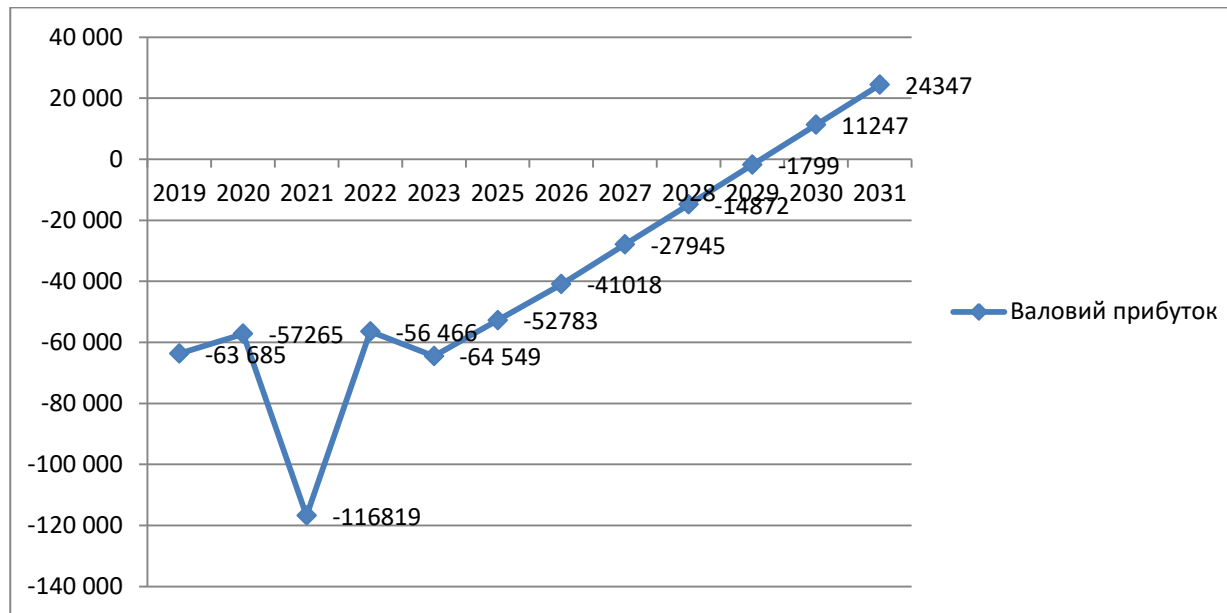

Рисунок 3.13 Прогнозований валовий прибуток КП «ТМТКЕ» у період із 2025 по 2031 роки

Джерело: побудовано автором

На даному рисунку добре помітна тенденція до збільшення валового прибутку в наслідок реалізації запропонованого проекту. На шостому році значення досліджуваного показника стає додатним, а результат останнього року, протягом якого реалізовуватиметься проект складає 24 347 тис. грн..

Найкращим показником, що відображає фінансову ефективність функціонування підприємства є чистий прибуток. Він розраховується як валовий прибуток за мінусом фінансових та операційних витрат і податків. Порівняння базових та прогнозованих значень цього показника продемонстровані на рисунку 3.14.

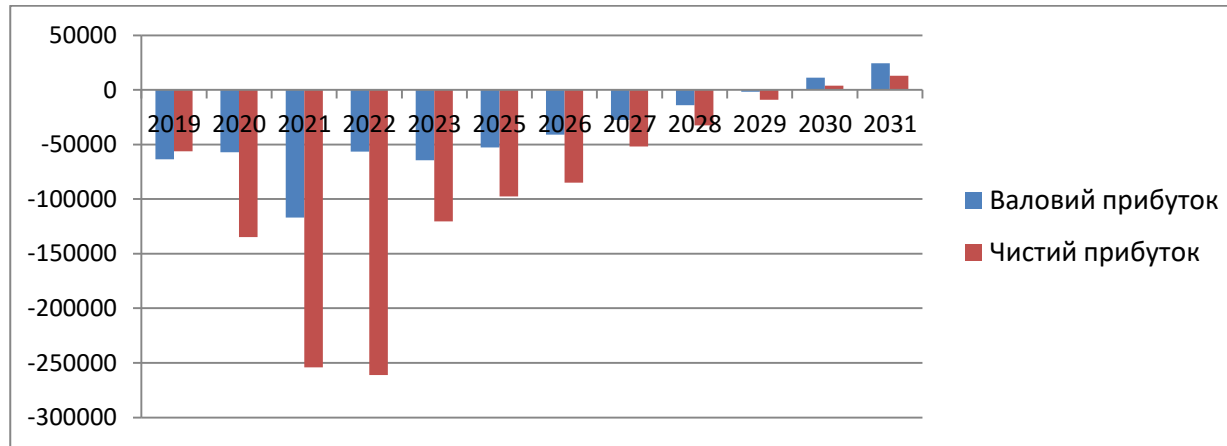

Рисунок 3.14 Порівняння прогнозованого валового та чистого прибутку КП«ТМТКЕ» у період із 2025 по 2031 роки

Джерело: сформовано автором самостійно

Очевидно, що показники чистого прибутку будуть меншими, ніж показники валового прибутку, проте на рисунку добре видно, що в процесі реалізації проекту спостерігається стабільне зростання цієї величини, і в останні 2 роки реалізації проекту прогноуються кінцеві фінансові результати у вигляді чистого прибутку в розмірі 3 845 тис. грн. та 12 973 тис. грн. відповідно.

Реалізація запропонованого проекту прогнозоване приведе до покращення показників рентабельності активів та рентабельності продукції, що можна наочно побачити на рисунку 3.15.

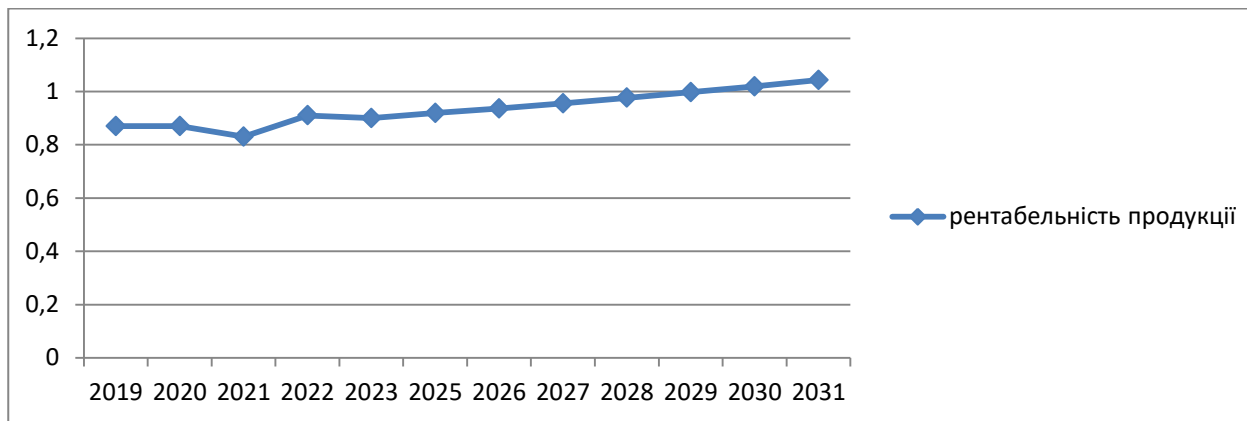

Рисунок 3.15 Прогнозована рентабельність продукції КП«ТМТКЕ» у період із 2025 по 2031 роки

Джерело: сформовано автором самостійно

Із рисунку помітно, що з початком реалізації проекту показник рентабельності продукції починає зростати, що пояснюється поступовим зменшенням собівартості. На 6 рік з моменту реалізації проекту припадає значення показника на рівні 1,019. Цей показник більший за 1, що означає, що в цей рік надання положу теплопостачання КП «ТМТКЕ» є рентабельним для підприємства. На останній рік реалізації проекту прогнозується значення показника рентабельності наданих послуг на рівні 1,043.

Окрім рентабельності послуг, також прогнозується зростання показника рентабельності активів підприємства. Графічно ці зміни показані на рисунку 3.16

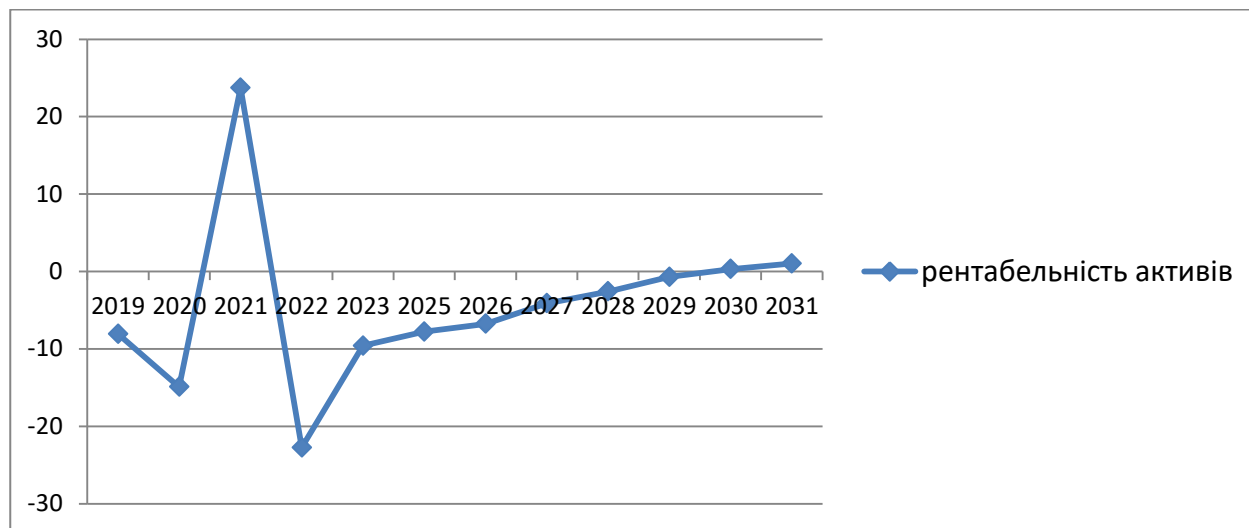

Рисунок 3.16 Прогнозована рентабельність активів КП «ТМТКЕ» у період із 2025 по 2031 роки

Джерело: сформовано автором самостійно

Перш за все, варто зазначити, що на даному графіку значно вирізняється показник у 2021 році, коли рентабельність активів підприємства досягла рекордно значення 23,73, це було пов'язано із тим, що КП «ТМТКЕ» отримало відшкодування за різницю у вартості тарифів.

Але загальна тенденція демонструвала від'ємне значення рентабельності активів. Так, на кінець 2023 року цей показник становив 9,6. Проте, в наслідок реалізації запропонованого проекту даний показник стане додатнім та зросте до 1,035 в останні прогнозований рік, що свідчитиме про рентабельність активів КП «ТМТКЕ»

Отже, реалізація запропонованого проекту призведе до зростання усіх ключових фінансових показників діяльності підприємства. Зокрема валовий та чистий прибуток зростуть на 88 896 тис. грн. та 133 497 тис. грн.

відповідно після впровадження стратегії підвищення рентабельності, у порівнянні із базисним показником 2023 року. Також рентабельність послуг з теплопостачання та рентабельність активів набудуть додатніх значень, після реалізації запропонованих заходів.

Проте, незважаючи на суттєве покращення, основні фінансові показники все ще не є достатньо високими, тому важливо, навіть після впровадження запропонованої стратегії, орієнтуватися на підвищення рентабельності наданих послуг.

Реалізація масштабних проектів, спрямованих на покращення результатів діяльності КП «ТМТКЕ» потребує та потребуватиме значних фінансових ресурсів, тому для підприємства критично важливим є продовження тісної співпраці із Міжнародним банком, з метою залучення грантових коштів та пільгових ерудитів.

В цілому, незважаючи на складну економічну та безпекову ситуацію в Україні КП «ТМТКЕ» має перспективи для покращення своєї діяльності, що можуть бути реалізовані в першу чергу, завдяки впровадженню технічних заходів спрямованих на зменшення собівартості послуг теплопостачання, що в свою чергу призведе до підвищення якості та стабільності наданих послуг.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 запропоновано стратегію, що передбачає реалізацію проекту по встановленню 680 індивідуальних теплових пунктів. Реалізація цього проекту сприятиме мінімізації тепловтрат, що призведе до скорочення виробничих витрат, і як результат зменшення собівартості.

Передбачено реалізацію проекту на 7-річний період, та включає встановлення 90 ІТП у перші 2 роки, та по 100 одиниць у наступні 5. Прогнозований результат виражається у скороченні матеріальних витрат, що входять до складу собівартості на 17%, що призведе до зменшення показника собівартості від 659 599 тис. грн. у останньому звітному році до 570 703 тис. грн. після реалізації.

Здійснено економічне обґрунтування запропонованої стратегії, котра прогнозовано призведе до того, що показники валового та чистого прибутку становитимуть 24 347 тис. грн. та 12 973 тис. грн. відповідно. Проте, головною ціллю запропонованої стратегії є підвищення показника собівартості, зокрема прогнозується зростання показника рентабельності продукції від 0,9 у 2023 році до 1,043 після впровадження запропонованих заходів, тобто діяльність із надання послуг із теплопостачання КП «ТМТКЕ» стане рентабельною. Окрім того, значення показника рентабельності активів також прогнозовано зросте і становитиме 1,035 після реалізації проекту.

Враховано, що запропонована стратегія опирається на фінансові показники 2019 – 2023 років, проте є велика кількість чинників, котрі впливають на діяльність підприємства. Зокрема, через війну в Україні, досить складно спрогнозувати майбутні доходи та видатки підприємства, адже високий рівень інфляції, зростання цін та сировину та постійна загроза ракетних атак зі сторони російської федерації, вносить багато невизначеності при прогнозуванні на майбутнє.

Підсумовуючи, варто сказати, що КП «ТМТКЕ» дуже сильно залежить від фінансової та політичної ситуації в Україні, адже підприємство є об'єктом критичної інфраструктури та залежить від держави. Від ефективної діяльності досліджуваного підприємства наряду залежить рівень життя населення, адже стабільне отримання послуг із теплопостачання є дуже важливим для споживачів, особливо в опалювальний сезон.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Охорона праці на комунальному підприємстві «ТЕРНОПІЛЬМІСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО»

Згідно зі ст. 15 Закону «Про охорону праці» на кожному підприємстві, де кількість працюючих перебільшує 50 осіб, повинна бути створена служба охорони праці та розроблене положення про охорону праці.

Оскільки КП «ТМТКЕ» підпадає під цей критерій, то на підприємстві функціонує відповідна служба, а також діє інструкція з охорони праці №.35, що складена основі законодавства України про охорону праці. Відповідно до даного документу, охорона праці визначається як система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Служба охорони праці на КП «ТМТКЕ» виконує низку важливих завдань, спрямованих на забезпечення максимально безпечних умов праці для працівників, дотримання вимог чинного законодавства та мінімізація можливих травм та нещасних випадків, пов'язаних із виробничою діяльністю.

Зокрема, служба охорони праці займається розробкою інструкцій із охорони праці для усіх працівників, відповідно до специфіки роботи, котру вони виконують. Розроблені інструкції не повинні суперечити законодавству України, і

служба охорони праці на підприємстві перевіряє виконання вимог законодавства та нормативних актів у сфері охорони праці.

Усі працівники КП «ТМТКЕ» проходять різні типи інструктажів, відповідно до особливостей займаної посади. Зокрема, при поступленні на роботу, усі працівники проходять вступний інструктаж. На робочому місці у безпосереднього керівника проходиться вторинний інструктаж. Окрім того, на робочому місці у безпосереднього керівника відбувається також і повторний інструктаж у встановленні терміни. За вимогою спеціаліста з охорони праці або представника контролюючих органів може бути здійснений позаплановий інструктаж. У тому випадку, коли планується виконання разових робіт, що напряду не пов'язані із виконанням професійних обов'язків, проводиться цільовий інструктаж.

Оскільки, КП «ТМТКЕ» є виробничим підприємством, то особливо важливим є перевірка знань персоналу відповідно до затверджених посадових інструкцій із охорони праці. Так, безпосередньо перед отриманням допуску до самостійної роботи, кожен новий працівник зобов'язаний довести, що володіє усіма необхідними знаннями та правилами техніки безпеки, що пов'язанні із його робочою діяльністю.

Окрім того, на підприємстві регулярно проводиться перевірка рівня знань правил та виробничих інструкцій персоналом. Частота цієї перевірки напряду залежить від того, чи залучений конкретний працівник до виробничої діяльності.

Для персоналу, що займається обслуговуванням, налагодженням чи ремонтом теплових установок, а також для працівників, що залучені у виконанні профілактичних випробувань, перевіряється рівень знань правил та виробничих інструкцій кожні 12 місяців.

Для інших працівників, котрі напряду не залучені до процесу виготовлення та транспортування теплової енергії, та не взаємодіють із виробничим обладнанням, встановлений термін перевірки знань та правил із техніки безпеки кожні 36 місяців.

Згідно з положенням про охорону праці на КП «ТМТКЕ», людям, що не є працівниками підприємства та не мають відповідних супроводжуючих документів забороняється перебування у котельнях, паливних складах теплових пунктах та інших виробничих приміщеннях.

Під час проведення різного роду будівельних робіт на території КП «ТМТКЕ» та відповідальних ділянках, необхідно створити детальний план, на якому будуть позначені усі ремонтні площадки. Ділянки, де відбуваються будівельні чи ремонтні роботи повинні бути огорожені, з метою уникнення потенційних нещасних випадків.

Для забезпечення стабільної виробничої діяльності, КП «ТМТКЕ» необхідно мати значний запас легкозаймистих матеріалів. Відповідно до положень про охорону праці на підприємстві, ці матеріали необхідно зберігати у спеціально відведених приміщеннях, із дотриманням мінімальної відстані від виробничих цехів. Окрім того, усі приміщення, де зберігаються легкозаймисті речовини, повинні мати відповідні знаки безпеки на дверях, із зазначенням типу речовин.

Також на КП «ТМТКЕ» сформований детальний перелік усіх газогонів та газових труб, що знаходяться на території підприємства. Усі подібні місця позначені відповідними знаками, для попередження про можливість виникнення пожежі чи витоку газу.

Відповідно до положень про охорону праці на КП «ТМТКЕ» усі виробничі приміщення повинні бути забезпечені аптечками, на випадок можливих травм чи надзвичайних ситуацій. Визначений конкретний перелік медикаментів та перев'язувальних матеріалів, що повинні обов'язково знаходитися в середині цих аптечок. Також повинні бути

інструкції застосування препаратів та графічно проілюстровані пояснення щодо використання перев'язувальних матеріалів.

4.2. Підвищення стійкості роботи КП «ТМТКЕ» у воєнний стан

КП «ТМТКЕ» є підприємством критичної інфраструктури, що забезпечує споживачів міста Тернополя тепловою енергією. Від стабільної роботи підприємства напряму залежить рівень життя населення, адже постачання тепла до житлових будинків, шкіл, лікарень та інших об'єктів соціальної інфраструктури є критично важливим, особливо у зимовий період.

За умов воєнного стану значно збільшується кількість загроз для КП «ТМТКЕ». До цих загроз можна віднести пошкодження транспортної та виробничої інфраструктури в наслідок бойових дій, відсутність достатньої кількості сировини та матеріалів для підтримання сталого рівня виробництва через унеможливлення використання певних ланцюгів постачання. Також, воєнний стан негативно впливає на платоспроможності населення, що в результаті призводить до зменшення доходів. Крім того, під час воєнного стану підприємства часто зіштовхуються із нестачею працівників, через запроваджену мобілізацію в країні.

Таким чином, підвищення технічної, економічної і організаційної стійкості в умовах воєнного стану є важливим не лише для КП «ТМТКЕ», а і для держави в цілому. Нижче представленні запропоновані способи вирішення цього завдання:

Необхідно ретельно продумати місця розташування основних виробничих фондів, потужностей та сировини і матеріалів. Пошкодження або знищення місця, де зберігаються необхідні ресурси підприємства може паралізувати його роботу, якщо вони усі будуть знаходитися в одному місці, або дуже близько один до одного. Отже, доцільно розосередити виробничі ресурси КП «ТМТКЕ» по різних приміщеннях, і у випадку пошкодження одного об'єкту підприємство зможе продовжувати роботу, але із меншою потужністю.

Доцільно збільшити рівень запасів сировини та матеріалів. У випадку воєнних дій, дуже часто не можна покладатися на логістичні ланцюги, котрі працювали раніше. Це призводить до необхідності пошуку нових постачальників та шляхів отримання ресурсів, що в свою чергу, негативно впливає на швидкість виробничих процесів. Тому, більший рівень запасів дозволить продовжувати роботу у штатному режимі, навіть у випадку перебоїв із постачанням важливих ресурсів.

Під час воєнних дій можливе пошкодження виробничого обладнання внаслідок обстрілів чи інших атак. Тому, також доцільно збільшити запаси запчастин та матеріалів, що можуть бути використані для оперативного відновлення та ремонту пошкоджених виробничих об'єктів.

В умовах воєнного стану часто виникають ситуацію, за яких відсутня електроенергія, або її обсяг недостатній для продовження функціонування виробничих потужностей підприємства. Тому, критично важливо забезпечити якомога більше джерел резервного живлення, котрі зможуть підтримувати роботу КП «ТМТКЕ» у випадку відсутності електропостачання. Також, необхідно створити достатній запас палива для резервних генераторів.

У випадку воєнних дій потрібно забезпечити захист та безпеку працівників підприємства. Для цього необхідно визначити приміщення, що знаходиться на території підприємства, або в безпосередній близькості до нього, що здатне

вмістити усіх працівників. Це приміщення повинно відповідати усім технічним вимогам, і бути надійним сховищем у випадку воєнних дій. Приміщення повинно бути забезпечене усіма необхідними засобами індивідуального захисту. Також в приміщенні повинні бути медикаменти, запаси технічної та питної води. Крім того, необхідно розробити детальний алгоритм оповіщення працівників підприємства про потенційну небезпеку. Для того, щоб персонал був готовий до надзвичайних ситуацій воєнного характеру, необхідно проводити тренування та відпрацьовувати дії кожного працівника. Повинні бути назначені відповідальні особи, котрі будуть керувати переміщенням працівників до сховища у випадку можливої загрози.

З великою ймовірністю, в умовах воєнного стану отримуваний підприємством дохід зменшиться, що призведе до необхідності скорочення видатків. Зробити це, в першу чергу, можна шляхом відмови від неперіоритетних інвестицій на інноваційних проєктів. Найбільш небажаною є ситуація, за якої виникає необхідність скорочувати персонал. Але якщо зменшення кількості працівників не уникнути, до найбільш доцільно розпочати із скорочення адміністративного персоналу, тобто тих людей, що безпосередньо не задіяні у виготовленні продукції.

Таким чином, реалізуючи запропоновані рекомендації підприємство зможе краще підготуватися до загроз, що виникають за умов воєнного стану та продовжити своє функціонування навіть за максимально несприятливих умов у макросередовищі.

Висновки до розділу 4

У розділі 4 здійснено аналіз процесу охорони праці на КП «ТМТКЕ», а також створенні пропозиції, котрі зможуть допомогти підприємству продовжувати ефективно функціонувати в умовах воєнного стану.

Визначено, що діяльність служба охорони праці на досліджуваному підприємстві спрямована на забезпечення максимально безпечних умов праці для персоналу та мінімізацію можливих травм чи нещасних випадків, що пов'язані із виробничою діяльністю.

Також здійснено аналіз інструкцій із охорони праці на КП «ТМТКЕ». Визначено, що вони сформовані індивідуально для кожної категорії працівників, згідно із специфікою роботи персоналу. Інструкції розробляються службою охорони праці підприємства, а також перевіряються на предмет дотримання вимог законодавства України у сфері охорони праці.

Крім того було запропоновано збільшення запасу сировини, матеріалів та запчастин для ремонту виробничого устаткування, забезпечення виробничих цехів джерелами безперебійного живлення, створення чіткого алгоритму дій для працівників підприємства за умови наявності потенційної загрози для їх життя та здоров'я.

Реалізація запропонованих рішень дозволить КП «ТМТКЕ» підвищити стійкість підприємства та забезпечити максимально ефективний режим роботи за умови воєнного стану.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Кваліфікаційна робота магістра за темою «Розробка стратегії підвищення рентабельності та мінімізації збитків (на прикладі Комунального підприємства теплових мереж «Тернопільміськтеплокомуненерго» Тернопільської міської ради)» є дослідженням, що вирішує наступні завдання:

Визначено економічний зміст показників рентабельності та методику їх аналізу. Зокрема, на основі трактувань інших вчених, запропоноване наступне визначення рентабельності підприємства, що визначає її як відносний показник, який відображає наскільки ефективно використовуються матеріальні, трудові, грошові та інші ресурси та може бути розрахований у загальній формі як відношення отриманого прибутку суб'єкта господарювання до його витрат за певний період часу.

Для більш детальної оцінки, використовують різні показники рентабельності, зокрема рентабельність сукупного та акціонерного капіталу, виробничих фондів, реалізованої продукції. У випадку оцінки інвестиційної діяльності доцільно визначати індекс рентабельності інвестицій.

Проведено дослідження теоретичних підходів при формуванні стратегії діяльності підприємства. Визначено наступні підходи: класичний, інноваційний, еволюційний, ресурсного базування, конкурентний, стратегічних альянсів та партнерств. Вибір підходу до формування стратегії залежить від особливостей ринку, ресурсів підприємства, його цілей і культури управління. У більшості випадків, найефективніший підхід — це комбінування різних стратегій, що дозволяє враховувати як внутрішні, так і зовнішні чинники та реагувати на зміни.

Виявлено, що причини збиткової діяльності суб'єкта господарювання можна умовно поділити на три групи зовнішні, внутрішні та інші. До першої групи належать ті чинники, на котрі підприємство не може впливати напряму, зокрема загальна економічна та політична ситуація в країні, зміна цін на сировину та електроенергію, зміна ринкових умов та регуляторні обмеження. До внутрішніх чинників відносять фактори, які піддаються прямому впливу зі сторони суб'єкта господарювання – неефективне управління, недостатній рівень інноваційності, надто високі виробничі витрати, низька якість продукції та неефективна маркетингова діяльність. До інших факторів входять сезонність деяких видів

бізнесу та залежність від постачальників. Для максимально ефективного результату бізнес-діяльності, необхідно намагатися максимально покращити внутрішні фактори, та якомога детальніше спрогнозувати зовнішні фактори впливу на підприємство.

Проведено загальну організаційно-економічну характеристику КП «ТМТКЕ», що займається транспортуванням теплової енергії споживачам міста Тернополя. За формою досліджуваний суб'єкт господарювання є комунальним унітарним підприємством зі штатом близько 600 працівників та організаційною структурою лінійно-функціонального типу.

Валовий прибуток КП «ТМТКЕ» протягом досліджуваного періоду завжди набуває від'ємного значення», і у 2023 році становив -64 549 тис.грн. Ця тенденція пояснюється надто високим рівнем собівартості послуг в порівнянні із надходженнями підприємства. Показник чистого прибутку також негативний, та встановив – 120 524 тис. грн. в останній рік досліджуваного періоду.

Проведено комплексну оцінку фінансово-економічного стану КП «ТМТКЕ», в наслідок якої визначено, що за аналізований період спостерігається тенденція щорічного збільшення розміру активів підприємства. Найбільший ріст у абсолютних та відносних величинах помітний у період з 2019 по 2020 рік, так за цей час активи зросли на 208 303 тис. грн. або 29,83%.

Загальний приріст активів підприємства відбувався в першу чергу завдяки зростанню обсягу саме необоротних активів. Так цей показник за останні 5 років зріс майже у три рази. В той же час обсяги оборотних активів практично не змінювались протягом досліджуваного періоду.

Крім того, за останні 5 років відбулося зростання обсягу довгострокових та поточних зобов'язань, при тому, що обсяг власного капіталу залишався від'ємним протягом усього досліджуваного періоду, окрім 2021 року, коли відбулось перерахування вартості наданих послуг за тарифами.

Здійснено аналіз основних показників фінансового стану досліджуваного підприємства. Зокрема визначено показники ліквідності, що перебувають нижче нормативних значень. Так, коефіцієнт поточної ліквідності – 0,49, швидкої ліквідності – 0,46 та абсолютної ліквідності – 0,12 станом на 2023 рік. Також варто зазначити, що усі наведені показники мають тенденцію до поступового зменшення протягом досліджуваного періоду.

Також проаналізовано показники рентабельності. Зокрема рентабельність власного капіталу становить 212,06 за 2023 рік, що є високим значенням. Проте показник рентабельності активів є від'ємним, та становить -9,60, що свідчить про нерентабельність активів КП «ТМТКЕ» не забезпечують достатнього рівня доходу. Окрім того, показник рентабельності продукції менше 1 протягом усього досліджуваного періоду, що свідчить про перевищення собівартості над доходом від наданих послуг із теплопостачання.

Запропоновано стратегію підвищення рентабельності підприємства, що передбачає встановлення 680 індивідуальних теплових пунктів для споживачів послуг КП «ТМТКЕ». Дані заходи мають на меті зменшити собівартість наданих послуг із теплопостачання за рахунок скорочення тепловтрат при транспортуванні теплової енергії до кінцевих споживачів.

Розроблена стратегія запланована на 7років, та повинна у кінцевому результаті призвести до зменшення показника рентабельності на 88 896 тис. грн., або на 13,48%. Так у 2023 році даний показник становив 659 599 тис. грн., а після реалізації проєкту прогнозоване значення 570 703 тис.грн. Також прогнозоване значення валового прибутку

становитиме 24 347 тис. грн., після впровадження запропонованої стратегії. Очікуване значення рентабельності активів значно зміниться – від -9,6 до 1,043. Також, впровадження розробленої стратегії очікувано призведе до того, що послуги теплопостачання, що надає КП «ТМТКЕ» стануть рентабельними, адже рентабельність продукції зросте від 0,9 до 1,043.

Також описано стан охорони праці та безпеки на КП «ТМТКЕ». Визначено, що діяльність служба охорони праці на досліджуваному підприємстві спрямована на забезпечення максимально безпечних умов праці для персоналу та мінімізацію можливих травм чи нещасних випадків, що пов'язані із виробничою діяльністю. Крім того, запропоновано заходи, що сприятимуть забезпеченню максимально ефективної та безпечної діяльності підприємства за умов воєнного стану.

Таким чином, запропонована стратегія призведе до покращення рентабельності досліджуваного підприємства та сприятиме покращенню його загального фінансового стану.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багацька, К. В. Класифікація комунальних підприємств як основа вибору політики їх фінансування. *Економіка та держава*. 2021. Вип. 9. С. 74 –79.
2. Багацька, К. В. Фінансова безпека комунальних підприємств: сутнісні особливості та методи оцінки. *Економіка та держава*. 2020. Вип. 7. С. 135–139.
3. Багацька, К. В., Климаш, Н. І. Фінансові аспекти гарантування безпеки комунальних підприємств в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2023. Вип. 7. С. 120–127.
4. Балахонова, О. В., Човган, А. В. Фактори впливу на прибутковість, ефективність та рентабельність підприємства. *Подільський науковий вісник*. 2019. Вип. 1. С. 18–23.
5. Белякова, І. В., Вакуленко, О. О., Декет, І. М. Енергоефективність у промисловості як фактор зменшення собівартості продукції. Збірник тез доповідей IX Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних технологій». 2020. Вип. 2. С. 90–91.
6. Бержанір, І. А., Гвоздей, Н. І., Улянич, Ю. В. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. Вип. 1. С. 58–62.

7. Бондарчук, М. Є., Пижевський, А. І. Рентабельність підприємницьких структур та шляхи її підвищення. *Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 19-20 травня 2022 року). Одеса, 2022. С. 178.
8. Василенко, К. В. Рентабельність підприємства: сутність, аналіз, шляхи підвищення. 2023. URL: <https://hpk.edu.ua/uploads/2023/02/Maket-Zb.-nauk.-prats-HPK-3-2023.pdf#page=27>
9. Вовк, О. М., Ковальчук, А. М., Комісаренко, Я. І., Джулай, А. В. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства. *Сучасна Економіка*. 2020. Вип. 21. С. 37–44.
10. Войтович Т. В. Теоретичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємств в сучасних умовах. Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції. (Хмельницький-Херсон, 20 грудня 2022 р.). Хмельницький-Херсон, 2022. С. 95–97.
11. Волинець, І. Г., Скорук, О. В. Удосконалення формування виробничих стратегій діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2020. Вип. 154. С. 88–92.
12. Гаватюк, Л. С., Пілат, А. К. Удосконалення системи управління рентабельністю як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. Вип. 2. С. 47–50.
13. Гайбура. Ю. А., Загнітко, Л. А. Прибутковість підприємства: поняття, фактори, резерви. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 24. С. 99–104.
14. Глухова, В. І., Кравченко, Х. В. Фінансовий стан комунальних підприємств і напрями його покращення. *Modern Economics*. 2021. Вип. 26. С. 30–36.

15. Гура, О. Л., Бобівський, В. А. Стратегія розвитку підприємств в Україні. *Економіка та держава*. 2020. Вип. 5. С. 175–181.
16. Добровольська, О. В., Рондова, М. А. Прогнозування банкрутства як методу оцінки фінансового стану підприємства. *Агросвіт*. 2020. Вип. 20. С. 40–45.
17. Єпіфанова, І. Ю. Формування інноваційних стратегій промислових підприємств у сучасних умовах. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 33–39.
18. Єршова, Н., Ткачова, Н., Татаринцева, Ю., Перерва, О. Обґрунтування шляхів зменшення собівартості промислової продукції як фактора її конкурентоспроможності. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2024. Вип. 9. С. 38–47.
19. Жигалкевич, Ж., Драгомощенко, А. Стратегічне планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 33. С. 92–99.
20. Залуцька, Х., Помірча, М. Сутність і зміст функціональної стратегії підприємства. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*. 2023. Вип. 1. С. 57–61.
21. Івченко, А. Г. Концептуальні засади забезпечення безпекоорієнтованого розвитку підприємства в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2023. Вип. 2. С. 129–137.
22. Ігнатенко, М. М., Мармуль, Л. О., Романюк, І. А. Розвиток конкурентних стратегій підприємств в умовах глобалізації ринків. *Економічний вісник університету*. 2023. Вип. 57. С. 45–51.
23. Кирич Н. Б., Андрушків Б. М., Погайдак О. Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України. *Вісник економічної науки України*. 2009. Вип. 1. С. 23–25.

- 24.Клюс, Ю. І., Іжболдіна, А. В. Практичне застосування SWOT-аналізу для визначення конкурентоспроможності ТОВ НВП «Мікротерм». Економічний простір. 2020. Вип. 160. С. 60–64.
- 25.Кобилецька, М., Цвігун, І. А. Рентабельність як основний показник ефективності підприємства. *Інформаційне суспільство в умовах глобалізації*. 2020. С. 198–201.
- 26.Кобилецький В.Р. Рентабельність. Сутність та показники. URL: <https://analizua.com/metodyka-rozrakhunku-2/229-rentabelnist>
- 27.Круглова, О., Козуб, В., Козуб, С., Наумова, Т., Акімова, Н., Твердохліб, К. Уплив економічних та неекономічних чинників на рентабельність підприємства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Вип. 1. С. 193–205.
- 28.Курінна, П. Вплив сезонності на готельний бізнес: стратегії управління під час низького сезону. 2024. URL: <http://etnuir.tnu.edu.ua/handle/123456789/206>
- 29.Лищенко, М. О. Аналітичний інструментарій визначення основних показників рентабельності. *Економічна аналітика: сучасні тенденції та прогностичні можливості* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. (Хмельницький-Херсон, 19 квітня 2019 р.). Київ, 2019. С. 180–183.
- 30.Маркович, І. Б. Моделі прийняття рішень в економічних процесах та публічному управлінні. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2022. Вип.5. С.14–19.
- 31.Марусяк, Н. Л. Банкрутство підприємства: сутність, причини та наслідки. 2021. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3912>

32. Михальчук, Л., Куш, В. Теоретичні підходи до виявлення сутності, проблем та наслідків банкрутства підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 37. С. 127–134.
33. Моторин, Р. М., Приходько, К. Р., Приходько, М. Р. Аналіз впливу зовнішніх шоків на рентабельність активів суб'єктів господарювання України. 2024. URL: <http://194.44.12.91:8080/xmlui/handle/123456789/287>
34. Новіченко, Л. С. Аналіз показників рентабельності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. Вип. 5. С. 254–259.
35. Носань, Н., Якименко, Т., Панченко, Р. Стратегічне планування діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. С. 72-78.
36. Олійник, Л. В., Кузніцова, А. П. Методологічні засади формування стратегії розвитку підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. Вип.3. С. 118–126.
37. Офіційний сайт КП «Тернопільміськтеплокомуненерго». URL: <https://teplo.te.ua/>
38. Павленко, О. В., Попчук, Д. О. Ліквідність, ділова активність і рентабельність: характеристика та особливості визначення окремих показників. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2022. Вип.4. С.115–134.
39. Пандас, А., Федерка, Т. Особливості визначення рентабельності будівельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 22. С. 159–161.
40. Правдюк, Н. Л. Рентабельність операційної діяльності підприємств: обліково-аналітичний аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. Вип. 12. С. 124–141.

41. Про затвердження Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання : Постанова від 25 червня 2019 р. №1174.
42. Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування : Закон України від 29 липня 2022 р. №7427.
43. Сагачко, Ю. М. (2022). Інноваційне управління як важлива складова стратегії підприємства. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. Вип.1 С. 46-52.
44. Сарапіна, О. А., Стефанович, Н. Я., Пінчук, Т. А., Шрам, Т. В. Аналіз діяльності комунальних підприємств та підходи до їх класифікації. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2023. Вип. 2. С. 228–234.
45. Семенова, К. Д. Аналіз фінансового стану підприємств України та тенденцій розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. Вип. 6. С. 77–82.
46. Смолінська, Н. В., Сокіл, В. І. Напрями удосконалення діяльності житлово-комунальних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. Вип. 3 .С. 229–237.
47. Сподіна, А. О., Тарасенко, І. О. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2022. Вип. 12. С. 24–30.
48. Стручок В.С. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання / В.С.Стручок. — Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. — 156 с.
49. Татарин, Н., Беднарський, Л. Аналіз рентабельності комунальних підприємств на прикладі львівського комунального підприємства транспортна фірма «ЛЬВІВСПЕЦКОМУНТРАНС». *Молодий вчений*. 2023. Вип. 11. С. 150–154.

- 50.Хаустова, І. Є., Еміров, Г. Рентабельність як основний критерій оцінки рівня ефективності діяльності підприємства. 2020. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/f0b2d660-c1e3-44e6-940a-1b27ba774972>
- 51.Хомин П. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. Вип 6. С. 9–15.
- 52.Шпилик С. В. Інтернет як ефективний маркетинговий інструмент сучасного підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2015. Вип. 2. С. 212–223.

ДОДАТКИ